BIBLIOTECA
Orășenească Orăștie

1921
1971

Istoria partidului nostru este istoria luptelor sociale și naționale ale clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, ale tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate, este istoria nașterii și dezvoltării mișcării muncitorești și revoluționare din România. Noi, comuniștii, sîntem continuatorii tradițiilor progresiste ale întregului popor. Cinstim pe toți acei care au stat în fruntea luptei împotriva asupririi străine, pentru neatîrnarea poporului, pentru formarea statului național român.

NICOLAE CEAUȘESCU. — Din cuvintarea rostită la adunarea solemnă consacrată aniversării semicentenarului Partidului Comunist Român.

1921
1971

Anul XIV
Nr. 19 (471)
Sîmbătă
8 mai
1971
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONFERIREA TITLULUI DE „EROU AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA“ ȘI A ORDINULUI „VICTORIA SOCIALISMULUI“ TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Istorie, adevăr, demnitate

Intotdeauna în marile momente ale vieții poporului ne gîndim la istorie, simțim necesitatea istoriei, pentru a judeca actul și gestul prezent prin criteriile implacabile ale destinului patriei, pentru a pune față în față dorințele și faptele unei generații și ale unei epoci cu sensul general al istoriei acestui popor, pentru a păstra trează, lucidă, asemeni unei legi care nu admite echivoc și știrbire, răspunderea celor care trăiesc față de cei care au fost, în toate secolele și mileniile, și care și-au revărsat totul : număr, identitate, viață, clocot, pasiune, putere, credință, speranță în pămîntul, spiritul, graiul și idealul care se numesc R o m â n i a, patria noastră.

Nici un eveniment, oricît de important ar părea, nu poate deveni un moment în sine. Dacă el nu este asemeni unei pagini sau unui capitol necesar cărții întregi a istoriei, dacă este scris cu alte litere și în alt spirit, nici un adjectiv prezent nu-l va putea salva. Cartea sincerității și adevărului românesc, cartea durerilor și bucuriilor noastre, cartea demnității naționale care este Istoria patriei îl va elimina, fără milă, mai devreme sau mai tîrziu, așa cum face organismul viu cu un corp străin impus împotriva armoniei și legilor echilibrului.

Cei cincizeci de ani de existență și luptă a Partidului Comunist fac parte integrantă din istoria cea adevărată a patriei noastre, constituie unul din cele mai mari capitole ale istoriei românești, în care, din convulsii, dureri și sacrificii s-a creat mai întîi România ca țară și apoi ca națiune socialistă. Nici un alt partid n-a prevăzut și n-a arătat mai limpede viitorul poporului nostru, nici un alt partid n-ar fi putut realiza mai demn și mai sigur România de azi, liberă, independentă, suverană.

Iată de ce noi scriitorii sîntem alături de Partidul Comunist Român : mai întîi pentru că este al nostru, al acestor oameni pașnici dinlăuntrul și din jurul Carpaților, muncitori, țărani, intelectuali, români și alte naționalități, care și-au descoperit patria adevărată, și care mai ales, își înnobilează patria prin fuziunea ei cu socialismul. Sîntem alături de partidul nostru comunist, pentru că e un partid născut din suferințe, din speranțe și visuri, din setea nepotolită de libertate și justiție a zeci și zeci de generații, pentru că e partidul care și-a înscris pe drapelul său, în primul rînd, aceste mari comandamente ale istoriei românești : libertate și justiție socială, și pentru că le respectă întocmai în toate actele sale. Sîntem ai acestui partid comunist român, și umerii lui sînt umerii noștri, și inima lui e inima noastră, și privirea noastră e privirea lui, și mîndria lui e mîndria noastră, pentru că întruchipează și posedă și dăruie cea mai pură esență a acestui popor, și mai ales bunătatea și generozitatea lui.

Sîntem ai acestui partid comunist român, și ne place să-l numim partidul nostru, **pentru că adevărurile cu care ne obișnuiește, gîndirea și gesturile sînt ale spiritului românesc dintotdeauna, și mai ales ale înțelepciunii străbune, cuprinzătoare și demne, dar și ale vitejiei de legendă în momentele cînd istoria își pierde cumpătul și-și asmuță ciinii. Sîntem ai acestui partid comunist pentru că el este primul care a simțit și a înțeles că datele spirituale ale poporului român, esența și permanența spiritualității noastre : bunătatea, curajul, vitejia, înțelepciunea, setea de nou, pasiunea de a crea și mai ales tinerețea și energia și sufletul deschis și privirile limpezi ale acestui popor sînt ca niște litere ale unui singur cuvînt :** socialismul. **Sîntem ai lui pentru că ne-a dat socialismul, această alcătuire a dreptății, a libertății și demnității, după care a jinduit întreaga noastră istorie. Sîntem ai acestui partid pentru că nu vede socialismul ca pe o banderolă care se poate rupe și lipi după nevoie, ci ca pe o realitate de aur și de oțel, și pentru că respectînd socialismului la el acasă, îl respectă pretutindeni, și acest respect nu înseamnă altceva decît libertate, dreptate, demnitate pentru toți și pretutindeni, și numai acest respect sincer, adevărat, îndeamnă proletarii lumii la unire. Sîntem ai acestui partid pentru că ne-a învățat să culegem din istorie nu elanuri nechibzuite, ci adevărurile grele, adînci ale poporului, acelea care i-au dat puterea de a supraviețui în atîtea epoci nedrepte, acelea care l-au făcut să treacă demn și cu fruntea sus prin atîtea convenții ale hazardului, prin atîtea galopuri pustiitoare. Sîntem ai acestui partid pentru că ne-a obișnuit cu fiorul onoarei și demnității românești, care ne fac să simțim, să înțelegem și să susținem cu inima și umerii aspirațiile, setea de onoare și demnitate a altor neamuri și popoare. Sîntem ai acestui partid comunist român pentru că îmbogățind țara și poporul cu ideile și realitățile socialismului, a îmbogățit în același timp socialismul cu țara și poporul român, cu un drapel curat, care va fi păstrat astfel, și cu sentimentele cele mai sincere și mai curate, care vor rămîne astfel.**

Sîntem ai acestui partid și acest partid comunist este al nostru pentru că ne-a învățat să fim constructori în zilele și nopțile noastre de lucru, și visători în zilele și nopțile noastre de odihnă, și mai ales pentru că ne-a învățat să putem fi întotdeauna apărători ai lucrului și visului nostru.

Sîntem ai acestui partid pentru că sîntem ai lui, pentru că îl alcătuim noi, oameni ai acestui pămînt românesc dinlăuntrul și din jurul Carpaților, muncitori, țărani, intelectuali, români, maghiari, germani, pentru că toți știm, și astăzi știm și mai bine, pentru că simțim, și astăzi simțim și mai intens, că este singurul partid care poate ține pe umerii săi destinul libertății, demnității și onoarei românești.

Sîntem ai Partidului Comunist Român și mîinile tuturor, mîinile noastre cele adevărate, îi înalță drapelul curat.

Constantin CHIRIȚĂ
Secretar al Comitetului de Partid
al Uniunii Scriitorilor

Adunarea solemnă

Am participat la Adunarea solemnă consacrată celei de a 50-a aniversări a Partidului Comunist Român. Cînd scriu aceste rînduri n-a trecut nici o oră de la încheierea acestei Adunări și sînt încă profund mișcat de istoricul cuvînt al Secretarului General al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Alături de miile de oameni prezenți în Sala Palatului Republicii, de milioanele care au urmărit cuvîntarea în fața televizoarelor și aparatelor de radio, ne-am simțit reprezentați cu înaltă cinste, întrucît cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost o expresie magistrală a sentimentelor, a gîndurilor și aspirațiilor întregului partid și a întregului popor.

A fost un cuvînt istoric și vizionar, prin profunzime, realism, capacitate de sinteză, prin abordarea planurilor complexe de trasare precisă a dezvoltării ulterioare a patriei. Un discurs profund original, o contribuție creatoare la problemele actuale ale socialismului, ale marxism-leninismului. Importanța practică și teoretică, credem, depășește hotarele țării.

Adînc ancorat în realitatea României Socialiste, cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu are pentru noi o valoare exemplară, în același timp, de spirit internaționalist, este o pildă de îmbinare a spiritului științific cu înalte valori etice

Alexandru IVASIUC

Carte

Iată în zori cînd fructele-și iau zborul
spre vara sîngelui aprins în mine
această țară ctitorind lumine
pe roți de inimi urcă viitorul

Iată în zori cînd roua dă în floare
și muzica din ape-și schimbă timbrul
această țară pe-un grumaz de zimbru
se va răsfrînge iar într-o culoare.

Iată în zori totul se poate spune
zăpezile călătoresc departe
vorbește iarba apelor în spume
foșnește țara ca o vie carte.

Mircea DINESCU

Decret al Consiliului de Stat

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a emis următorul decret :

Pentru activitate îndelungată în mișcarea revoluționară și aportul deosebit la eliberarea țării și edificarea orînduirii socialiste, pentru înalta contribuție pe care o aduce în fruntea partidului și a statului la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe, la dezvoltarea prieteniei trainice cu toate țările socialiste și a colaborării internaționale cu toate popoarele lumii, la cauza victoriei socialismului și a păcii, cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a Partidului Comunist Român.

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România d e c r e t e a z ă:

ARTICOL UNIC. — Se conferă titlul de „Erou al Republicii Socialiste România“ și ordinul „Victoria Socialismului“ tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

SEMNEAZĂ :

EMIL BODNARAȘ, MANEA MĂNESCU, ȘTEFAN PETERFI, VASILE VÎLCU, vicepreședinți ai Consiliului de Stat, CONSTANTIN STĂTESCU, secretarul Consiliului de Stat, ION ANTON, GHEORGHE BĂLTEANU, AUREL BOZGAN, CONSTANȚA CIONTU, ION COMAN, CONSTANTIN DAICOVICIU, CONSTANTIN DRĂGAN, EDUARD EISENBURGER, SUZANA GĂDEA, ION GLUVACOV, ATHANASE JOJA, CAROL KIRÁLY, ROMAN MOLDOVAN, GHEORGHE PANĂ, DUMITRU PETRESCU, ION POPESCU-PUȚURI, CRISTOFOR SIMIONESCU, ION SPĂTARELU, GHEORGHE STOICA, LUDOVIC TAKACS, membri ai Consiliului de Stat.

București, 6 mai 1971.

Îmbold pentru munca de mîine

Am simțit o deosebită emoție primind înalta distincție de „Erou al Muncii Socialiste“ Distincția conferită cu prilejul istoricei sărbătoriri a Semicentenarului Partidului Comunist Român subliniază odată mai mult nu numai cum Partidul nostru apreciază eforturile și contribuția literaturii la mersul înainte al societății noastre socialiste, cît și legătura adîncă, de nezdruncinat, ce unește viața și munca scriitorilor de Partid, de istoria țării

În acest titlu de „Erou al Muncii Socialiste“, acordat unui număr de doisprezece scriitori, în omagierea altor numeroși scriitori cu ordine și medalii, văd reflectată comunitatea de destine a scriitorului cu poporul său, cu forța sa conducătoare, cu viitorul patriei. Și totodată, văd în aceste înalte distincții conferite într-una dintre cele mai frumoase și mai glorioase zile ale țării noastre, un îmbold pentru munca de mîine, pentru că niciodată nu putem spune că am făcut totul pentru patrie, poporul și partidul nostru

Zaharia STANCU

Mîndrie patriotică

Am trăit la sărbătorirea Semicentenarului Partidului Comunist Român momente profunde de mîndrie patriotică.

Am fost foarte emoționat, foarte onorat primind din mîinile Conducătorului nostru de partid și de stat, Nicolae Ceaușescu, cele două înalte distincții, titlul de „Erou al Muncii Socialiste“ și Medalia de aur „Secera și Ciocanul“, distincții menite să-mi răsplătească devotamentul față de Partidul care împlinește 50 de ani de lupte și de realizări pe toate planurile domeniilor publice.

Progresul pe care l-a luat țara în anii puterii populare e o chezășie că acest popor merge cu pași falnici spre biruințe mari — și acest progres necunoscut pînă azi în patria noastră ne umple de bucurie și ne îmbărbătează la o cît mai spornică activitate care să ne facă vrednici de toți vizionarii marilor destine românești.

Victor EFTIMIU

NUMĂR DEDICAT SEMICENTENARULUI PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

cronica literară

Copleşit de avalanşa cărţilor de debut, cronicarul literar este pur şi simplu urmărit de strofa-avertisment a lui Eminescu : „Multe flori sunt, dar puţine / Rod în lume o să poarte, / Toate bat la poarta vieţii, / Dar se scutur multe moarte". Într-adevăr, o mai ingrată şi mai plină de riscuri situaţie decît aceea de a te pronunţa tranşant într-o chestiune atît de gingaşă nici că se poate imagina ; una din marile dileme ale criticii aplicate, neîndoielnic, aici îşi are originea. A fost o vreme — şi n-a trecut prea mult de atunci : opt-zece ani — în care o seamă de criterii didactic-teoretice mai erau încă în măsură să acopere fie şi pentru moment necesităţile unei argumentări „ştiinţificeşte" plauzibile, în virtutea căreia să se mai poată afirma răspicat un *da* sau un *nu*. Flagrantele incongruenţe din planul expresiei, al sintaxei poetice elementare, asociate cu vădit rudimentarism al gîndirii erau deci suficiente spre a putea respinge *de plano* încropelile versificate ale cutărui sau cutărui veleitar. Sigur, erorile de judecată, invederate de ceea ce se întîmplă posterior, n-au lipsit şi unele dintre ele au fost strigătoare la cer, indiferent că a fost vorba de infirmări în bine sau în rău. Oricum, cronicarul literar mai avea la îndemînă paleativul unor circumstanţe atenuante, zicîndu-şi că, din punct de vedere profesional, el a procedat aşa cum se cuvine, sprijinindu-se pe criterii „obiective", irefutabile. Ce e de făcut însă acum, cînd, pe lîngă imensitatea cantitativă, izbitoare este împrejurarea potrivit căreia nivelul mediu sub raportul tehnicii literare, al expresiei, este el însuşi acceptabil. Constatare unanimă, aproape toată lumea scrie bine, puţini mai coboară sub un anumit barem care să pună sub semnul întrebării atributul „publicabil". La rîndul lor, liniştitoarele mijloace de lucru de altădată, în ce-l priveşte pe cronicarul literar, îşi vădesc şi ele acum caracterul inoperant. Exceptînd-o pe aceea a tăcerii, singura cale de urmat, capabilă să conducă spre o posibilă depăşire a impasului, nu poate fi, credem, decît aceea a aderării la aşazisa critică a „bunului simţ". O critică a „bunului simţ" calificat, totuşi, prin asimilarea posibilităţilor oferite de critica „profesională". Fixată într-o perspectivă în care, la prima instanţă a aprecierii de valoare, ponderea risculuí cade pe reacţia gustului artistic, un asemenea tip de critică se supune de bună voie normelor instabile ale unui impresionism circumscris în bună parte unor scopuri direct „lucrative".

Volumele de debut avînd o valoare excepţională sînt în chip deosebit apte pentru acest tratament critic. Nu mai departe, iată recentul caz oferit de foarte tînărul Mircea Dinescu, odată cu apariţia primei sale cărţi de poezie : *Invocaţie nimănui*, Editura „Cartea românească", 1971. Fiind vorba de debuturi, trebuie spus că de mult timp nu ne-am mai aflat în fericita împrejurare de a ne abandona fără circumspecţie plăcerii pricinuite de o lectură dezinteresată, de acea lectură în stare a-l constrînge pe critic să-şi ignoreze propria condiţie. Am trecut repede peste cîteva accidentale alunecări în facilităţi filozofarde („Trece-un om fără habar / cu lumini la subţiori / prin cometele de var / alăptînd puii de nori. / / Trece-un om ca un sărut / peste noi şi printre noi, / apărut sau dispărut / sub perdele de noroi". etc. — *Trece-un om*) sau în teribilisme de conjunctură („E domnul Ceas în hainele de seară / iubind pe domnul X pe floarea Y, / numai această moarte domnişoară, / surîde iar şi nu pot să mă vindec" — *Inserare*). La fel, nu ne-au reţinut prea mult atenţia, mai bine spus, nu ne-au alarmat nici încercările cam greoaie de versificaţie în manieră clasică : „Mai lucrează-n ochi femeia, o rîndea de foc e vinul / alţi dulgheri în vrednicia trupului găsim mai greu. / Vorba, îngerească pleavă, întregeşte încă plinul / batem cerul, cum se spune, să priceapă Dumnezeu" etc. (*Batem cerul*). Aşadar, ne-am eliberat cu multă uşurinţă de scrupulozitatea generată de asemenea inerente excrescenţe şi l-am urmat pe tînărul poet Mircea Dinescu în splendida lui aventură lirică.

Mircea Dinescu
INVOCAŢIE NIMĂNUI

Intreaga substanţă a poeziei acesteia stă sub semnul celei mai tipice obsesii adolescentine : afirmarea conştiinţei de sine a individului la nivelul unei candori crispate, în direcţia racordării biografiei interioare la datele cu valoare iniţiatică ale existenţei. Percepţia şi redimensionarea planului din urmă din unghiul sensibilităţii unui eu poetic pregnant definit în realitatea lui inefabilă conferă o indiscutabilă originalitate poeziei lui Mircea Dinescu. Amestec de exultanţă juvenilă şi de amară luciditate maturizantă, poemele din cartea *Invocaţie nimănui* se constituie într-un lanţ de tulburătoare elegii ale necesarei şi totuşi atît de dureroasei desprinderi a poetului de sine, de lumea ingenuităţilor sale paradisiace. Aşadar, prima şi, fără îndoială, cea mai puternică disjuncţie lăuntrică, bogată în consecinţă de neuitat, menită a pregăti terenul continuiei înstrăinării de sine a fiinţei umane. „Mă cred aici fiind departe / şi nu ştiu cine-n trup se mută", se confesează poetul la un moment dat (*Trandafir mascat*). Pentru ca după aceea să reluăm cunoştinţa cu ideea de aici, zămislită din neliniştitoare stări de veghe. Ea, această idee, primeşte, pe parcursul întregii cărţi, compliniri dintre cele mai vibrante, revelatoare prin autenticitatea emoţiei şi prin adecvata transpunere metaforică : „Şuieră mierea-n ceas ; clădeşti o iarnă / din gesturile simple ce le am / şi sîngele-mi va fi subţire goarnă / şi ochiul, arbore topit în geam. / / Dar ostenesc zăpezile din fluturi / să ardă-n noi copilăresc talaş, / adeverind o muzică-n ţesuturi / cum liniştea e zestrea celor laşi. / / Şi totuşi trupul tău surpat în vară / prăpastie-i a dulcelui declin, / ca un botez pe buze-a doua oară / sau înţelept voi fi, sau arlechin" (*Balanţă cu dragoste*). Sau acest foarte frumos cîntec, îmbibat de melancolia iremediabilei însingurări a adolescentului, apărută odată cu revelaţia primelor simptome de maturizare, de ieşire din vîrstele anterioare : „Umblă vîntul cu oasele ierbii în dinţi / peste casele îmbuibate de copilărie / în capcanele ceasului umflat mai cad părinţi / şi doar oglinda vinului îi ştie. / / Visele saltă în rădăcini de abur stătut / pe care nările noastre nu îl mai cheamă. / aici cuvintele obosind ne-au născut / din nou, depărtaţi, plini de teamă. / / Ţineţi steaua pentru mine puţin / cu umeri ştiutori de iarbă amară / deasupra părinţilor sfîrtecaţi de vin / şi-a casei cu cocoşii ucişi înspre seară" (*Ultimul reazem al stelei*). Dar atari invocaţii, atari amare îndemnuri la solidaritate precum cele cuprinse în stihurile din urmă, nu înlătură răul devenit suferinţă ontologică, statornicit odată cu păşirea în noile vîrste. „Ochiul corupt de himere" subminează orice tentativă de împăcare cu sine şi solicitări dintre cele mai istovitoare invadează nemilos cel de-al doilea tărîm al existenţei, acela al visului : „Somnul divulgă tot ce nu ştiu, / cămaşa vorbei mă strînge, / voi fi coconul trandafiriu, fluturul florii din sînge. / Umbra sătulă de paşii mei / se înhăitează cu îngeri, / de-ar ciuguli-o iuţi porumbei — / trupule, tu ai să sîngeri ?" (*Fluture*).

Că autorul cărţii de poeme *Invocaţie nimănui* întruneşte atributele unui poet autentic ne-o dovedeşte şi următorul aspect : capacitatea de a evada din sfera tematicei accentuat adolescentine şi de a plonja, cu o dezinvoltură realmente convingătoare, în zone de existensiune lirică avînd un substrat problematic de mare acuitate moral-istorică. Iată această imprecaţie elegiacă, de un „paseism" romantic motivat, adresată secolului nostru : „Cînd exista doar praf de puşcă / parcă eram mult mai cuminţi, / puterea ne lătra din cuşcă / şi libertatea din părinţi. / / Acum am inventat de toate / şi doar pe noi ne-am cam uitat, / tot ce se poate — nu-i poate / ce nu se poate — ne e dat. / / Calul în cosmos merge strună / (mai plînge-n sînge cîte-un bici) / aducem pietrele din Lună / dar multe-s de făcut aici. / / Eden cu pîrghii şi cu sfere / prea multă muzică-n metal, / atomul tot ce vede cere / ca un nebun într-un spital. / / Şi dacă mor poeţi pe harpă / împinşi de vid şi de cuvînt, / să inventăm puţină iarbă / sau complicate mori de vînt" (*Metamorfoză XX*).

Hotărît lucru, Mircea Dinescu e una dintre cele mai distincte apariţii din ultima vreme în cîmpul poeziei noastre contemporane.

Nicolae CIOBANU

VICTOR EFTIMIU

Cosmos

Versuri. Editura „Eminescu"

avant premieră editorială

ION PAS

Scrieri (vol. 3-4)

Editura „Minerva"

avantpremieră editorială

VIRGIL TEODORESCU

Poemul întîlnirilor

Editura „Eminescu"

ALEXANDRU MITRU

Domnul din Vladimiri

Povestiri istorice. Editura „Ion Creangă".

CONSTANTIN GEORGESCU

Dincolo de aproape

Roman. Editura „Albatros"

poşta redacţiei

DORIN SĂLĂJAN

Un Mercuţio, melancolic şi ironic, este Dorin Sălăjan. Poezia sa este puţin teatrală, bîntuită de viscolul unei fanfaronade cam triste. Trufii jucate, un aer damnat, rictusuri bine studiate, dau versurilor lui o notă juvenil-romantică. Pierrot cel viteaz îşi consumă pasiunile de crin precoce în arlechinade reverenţioase :

„Cît aş dori necunoscuta mea iubire,
Să-ţi curgă un măr prin trupul tău subţire,
Nici nenoroc nici şansă nu va arde
Pentru că Luna va slei pe Marte
Floarea vînatului de nicăieri
Voi fi uitat mucegăind în ieri.
Se-nghesuie miresele şi estival
Vor ca să-mi vîndă capul pe-o rochie de bal."

Un fluture s-a rătăcit printre crinoline de tinere contese şi lamentaţia lui somnoroasă are un timbru muzical, nostalgic şi vaporos. Zăpezi de dantelă foşnesc într-un viscol de dans foarte vechi. O recuzită cavaleresc-medievală cu lacuri şi turnuri şi lebede trubadureşti, încetineşte zborul filfîit şi greu al clipei aţipite :

„Sălcii cu plînsul aplecat
Înseamnă drumul în nedrum,
A cîntec ultim şi durut
Pe-o lebădă mă descompun."

Poezia este pentru Dorin Sălăjan un fel de boală de origine suavă şi necunoscută, ca un vis încet, încărcat de o voluptate întristată, de o melancolie cumva eminesciană, de „floare albastră" în foşnetul confecţionat nervos al unor versuri se simte domoala otravă a teilor din alt secol şi mireasma lor temperează avînturile prea adolescente ale unei sensibilităţi febrile care îşi inventă răni şi cicatrici imaginare :

„Aceste răni ce mă pîndesc din scoici
Şi-acele păsări cu penaj de zgură
Petrec a zvon şi a neîmplinire
Un crin enorm mi-a înflorit din gură."

Este crinul lui Pierrot, al acelui Pierrot care priveşte lumea cu maliţie de „poète-grimacier", cum scria cineva.

Cezar BALTAG

LIONEL G. Nu, eseul nu era aşteptat cu înfrigurare la revista Luceafărul. Întîia credinţă în care, scuză-mă, dai chix. A doua ar fi că eseul nu este eseu ci o înşiruire de „greşeli de tipar şi de ordin ştiinţific" apărute, zici dumneata, în ziarul Munca. Trimite-le onor redacţiei cu pricina.

GH. TROTUŞANU. Scrisoarea mi-a plăcut. Pot să spun că mi-a plăcut enorm fiindcă nu era însoţită de proze.

I. DUCUCITU. Eşti liber să-ţi „ţeşi speranţe". Îngăduie-mi, însă, şi mie libertatea de a-ţi spune că nu văd cum ai putea s-ajungi să fii tipărit fără să scrii. Te anunţ că n-am primit decît scrisoarea, schiţele s-au rătăcit pe cine ştie unde.

DORU FRENŢIU V. O floare pe care s-o pui la butonieră : ai talent. Şi după asta trebuie să-ţi spun că prin valul de parfum şi tinereţe pe care-l degajă lucrările dumitale se strecoară uneori idei şi cuvinte de-o grosolănie absurdă. Renunţă la această manieră cu care încerci să şochezi. E de prost gust.

M. C. S. E o scrisoare ceea ce-mi trimiţi sau o lucrare literară ? E ceva din amîndouă, şi într-amîndouă multă linişte, multă singurătate. Continuă să scrii, sinceritatea dumitale e impresionantă, dar ai grijă, uneori divagheşi şi pui prea multă patimă în a urî.

MIRCEA BOTA. Iubim pacea, iubim tot ceea ce se realizează în această ţară, avem drepturi şi datorii egale dar nu putem fi cu toţii poeţi. Dumneata, fără să vrei, vulgarizezi nişte idei care ne sînt aproape de inimă. Nu ai talent.

CONSTANŢA MIHAIL. Mi-au plăcut, din nefericire pe sărite, şi **Lied funest** şi **Romanţă.** Versuri izbutite ca „Pe cerul adînc ca o lungă fîntînă" sau „Poate-am fost iubit un mort cu trupul îngheţat / În neagră şi păgînă închisoare / Sau vom muri şi moartea o clipă rară ne-a lăsat / Să bem o grea cumenicare" se împletesc cu altele plate şi cenuşii.

MIRCEA EMIR. Te-a părăsit Ancuţa plecînd cu un italian şi de-atunci o ţii numa-n şprituri, vers şi tristeţe. Dacă brunetul era din Napoli te poţi considera răzbunat, Vezuviul erupe iar. Ca să te consolez îţi reproduc două strofe : „Te-am văzut în seara blîndă / Te-am văzut cu altcineva / ... Vei regreta odată, Anca / Vei regreta nespus de mult / Dar atunci nici maică-ta / Nu va putea face prea mult".

OLIMPIA STRAT. Vrem să publicăm „Amiază cu pofte de soldat". Sub ce nume doreşti să apară.

Fănuş NEAGU

compendiu

MIRCEA CIOBANU
Etica

După două volume de versuri Imnuri pentru nesomnul cuvintelor. Patimile) *şi două romane* (Cartea fiilor. Martorii), *M. Ciobanu îşi continuă activitatea literară diversă, dar unitară prin ton, publicînd sub titlul de* Etica *(ed. Albatros) treizeci de litanii închinate lui Uranus. Poemele formează de fapt un lung monolog al poetului care nu poate opune trecerii timpului decît urma iluzorie a paşilor săi pe nisip. În modul acesta, noţiunea de etică îşi pierde accepţia curentă de sumă a principiilor care guvernează relaţiile într-o comunitate umană şi se transformă într-o definire a raportului dintre artist şi univers. Numeroasele unghiuri din care este abordată aceeaşi obsedantă problemă aglomerează spaţiul atît de redus al viziunii globale şi îl încarcă de tensiune. În plus, ritmul iambic, de sonet, păstrat cu o consecvenţă exasperantă, sfîrşeşte prin a deplasa interesul de la dialectica meditaţiilor la atmosfera de plîns etern. Astfel, volumul se susţine ca un mare poem, prin impresia de ansamblu.*

Luate însă în parte, piesele componente nu au consistenţă. Imagini fără ecou se perindă adesea într-o înlănţuire epică a ideilor, povestind *o filozofie a vieţii. Cîte o oază de poezie întrerupe monotona dezbatere. Iată, de exemplu, această stranie populare cu fantome a locuinţei poetului :*

„De apă mi s-ating şi umblă-n pîinea / părinţilor mei duşi, întind o masă / şi lemnul crapă-n scaune : sînt grei, / spătarele se-ndoaie, le e foame / şi cel mai drept închină pentru mine / iar corul ride şi dă preţ — cui semăn ?" — Cui semăn încă dacă-mi intră-n casă ?

Lipsite de rezistenţă, poemele lui M. Ciobanu trebuie citite rapid, pe deasupra, pentru a nu se sfărîma între degete.

DAMIAN URECHE
Prinţul marelui puţin

D. Ureche vrea să facă o literatură a sincerităţii. Dar sinceritatea nu este un atribut al artei în sine, ci al raportului dintre artă şi realitate. De aceea, a persevera în această direcţie înseamnă a trăda estetica în favoarea curiozităţii profane. Totuşi, un anumit farmec nu se poate contesta prozei lirice din Prinţul marelui puţin *(ed.* Eminescu *1971). El se datoreşte însă tocmai acelor momente de falsificare a confesiunii, cînd imaginaţia pluteşte în gol deasupra realităţii interioare şi se abandonează propriilor tentaţii. Părăsit de iubită, autorul acestui jurnal epistolar îşi imaginează următoarea scenă : „O veveriţă încolţită de urmăritori se aruncă din vîrful unui pom, şi dacă vede că nu mai are nici o şansă, se face moartă cîteva secunde, apoi îşi săgetează o cărare neaşteptată, derutînd, lăsîndu-te cu mîinile goale, şi cu acea imagine fugară şi părelnică a blănii ei incendiate...". Iată cum febrilitatea erotică s-a purificat de orice realitate cotidiană, transformîndu-se într-o realitate a iubirii în sine. În asemenea momente D. Ureche minte biografic pentru a fi sincer estetic. Pe această latură, a micilor fapte care dezvoltă semnificaţii poetice, autorul se manifestă promiţător. Din păcate, în volumul recent apărut se găsesc nenumărate alte pagini aparţinînd unui gen care ar putea fi numit* reportaj psihologic. *Nici melodia tărăgănată a frazelor şi nici teribilismul adolescentin nu le salvează din limitele genului.*

ION TRANDAFIR
Sanctuar

Apariţia volumului Sanctuar *(ed.* Eminescu) *îl lasă pe I. Trandafir în acelaşi anonimat de pînă acum. Încercarea de a acredita cîteva simboluri se bazează pe insistenţă şi nu pe activarea cuvîntului în context. Specialistul în materie le poate identifica prin constatarea frecvenţei. El ajunge să înţeleagă faptul că pentru I. Trandafir verdele e vitalitate, existenţă primară, iar albul—moarte, joc secund, că umbra semnifică înstrăinarea de sine, că taurul şi cucul sînt semnele tumultului interior, că ochiul e cunoaştere etc. Tot atît de evidentă e şi plasarea poemelor într-un spaţiu al folclorului dacic, realizată confuz prin exaltarea unor mituri latine sau prin simpla exploatare a cunoştinţelor filozofice (Aizis, Deceneu, Vezina. Kistai, polistai, getusa, zesarmi, Arzos, Zilai, dava etc). Foarte rar poemele se sustrag crispării cu care I. Trandafir încearcă să simuleze un ton degajat („Vai ! timpul este-o pajişte prea mică" Cînd ţi se face ziuă sau „Îşi scuturăţoţi zîmbrii / tăcerile din coarne" — Scutul iertat). Cel mai adesea însă rafinamentul de a scrie rudimentar e artificial şi neinspirat, siciind interminabil sensibilitatea cititorului („Na ! la plug ! / la plug! la plug / trei strigări dintîi / la cuc ; / sar în spate, / jumătate / şi-ai păcatele curate". — Trei strigări).*

Alex. ŞTEFĂNESCU

FLORIN MANOLESCU
Poezia criticilor

Majoritatea opiniilor emise pînă acum în legătură cu această primă carte a lui Florin Manolescu au fost contradictorii, dar nu s-a observat în fapt prin ce anume a stîrnit ea, totuşi interesul. Poezia criticilor *(Ed.* Eminescu*) nu este nici doar o simplă antologie, dar nici un studiu de sine independent care, organizat ca un eseu liminar, ar depăşi rosturile unei prefeţe. Pe de altă parte, studiul ar putea renunţa la antologia de texte, pentru că autorul exemplifică mereu, copios, mai mult decît suficient pentru a-şi servi cadrele teoretice*

Credem că, mai mult decît aceste observaţii, care au fost făcute şi care sînt de natura evidenţei, ar trebui văzut la Florin Manolescu un gest editorial insolit. Antologii bizare au mai existat şi la noi, iar aiurea ele sînt frecvente (într-un număr mai vechi din Figaro Literaire *era recenzată cu toată seriozitatea o antologie de poezie gurmando-culinară). Dar după o anumită perioadă în care am avut nevoie mai mult de antologii pedagogice, ilustrative pentru curente estetice cu care se vehiculează şi care confereau implicit o structură unitară acelor antologii, a scoate acum o antologie de poezie a criticilor înseamnă în primul rînd a-i recunoaşte o anumită precaritate. Nu numai din absenţa funcţionalităţii ei, ci şi din lipsa unui concept teoretic care în alte cazuri este ax central ce poate să susţină pe aceeaşi construcţie exemple dintre cele mai extreme.*

Înainte de a ajunge la alte concluzii, să vedem, aşadar, în această antologie, o gamă cît mai descentralizată de exemple curioase, hilare, ocazionale în ultimă instanţă. Toate vor trăda în Florin Manolescu ceea ce se numeşte un homme de lettre amator (pentru acest moment) de asemenea poezie. Ea există, dar nu o citisem niciodată într-un context special, într-o asemenea antologie, încît constatăm pînă la urmă că exemplele sînt mai numeroase decît credeam, şi că se poate alcătui chiar şi numai din puţine exemple de acest fel o antologie. Nu avem garantată pentru ea o unitate teoretică, dar scontăm pe un interes sigur.

Să nu facem totuşi comparaţia cu un colecţionar de incunabule. Dacă Florin Manolescu ar fi dorit să releve numai strania nepotrivire dintre spiritul critic al acestor autori şi producţiile lor prozodice, nu ar fi fost tentat să accentueze de mai multe ori termenii aceleiaşi concluzii, şi nici nu ar fi deplasat discuţia spre opinii metodologice, referitoare în special la critica creativă. Găsim în studiul autorului destul de dese amendamente, care toate au valoarea aceleiaşi concluzii : „Criticii care fac poezie sînt epigoni ai poeţilor, epigoni ai curentelor pe care, ca nimeni alţii, le înţeleg, epigoni ai ideii de poezie". Dar, pînă la asemenea concluzii, ni se sugerează o altă remarcă, de o importanţă aparte. Anume că, la noi, spre deosebire de alte literaturi, criticii au făcut poezie fie întîmplător, fie — cum este cazul exemplar al lui Călinescu — pentru a-şi satisface vanitatea de scriitori totali. Pe T. S. Eliot îl considerăm la fel de important şi ca eseist, şi ca poet — şi asemeni lui mai există mulţi —, dar nu observăm nici o clipă existenţa unei dichotomii între critică şi poezie. La noi, criticii, încercaţi mereu de nostalgia creaţiei, au reuşit în roman, dar niciodată în poezie, încît sintagma poezie a criticilor *devine hilară, pentru că nu a existat încă această poezie. Poeţii români au mai reuşit să fie filosofi sau prozatori. Îndrăznim să spunem că aceste concluzii erau previzibile, şi că autorul a scontat pe un anumit hilar. Greşeala intervine acolo unde Florin Manolescu inculcă prea multă pedanterie studiului său, fiind tentat să dea în acelaşi timp şi o bibliografie de periodice intruvabile, să înceapă seria cu obscurul Radu Ionescu, sau să devieze teoretic spre „drama criticii literare".*

Din dorinţa de a evita diverse reacţii pe care le-ar fi provocat selecţia sa, autorul precizează în prefaţă că a avut în vedere doar „autori pentru care critica reprezintă un mod de existenţă". Destul de vag, dar suficient pentru scopuri limitative. Totuşi nu se poate să nu observăm că începînd cu critici contemporani, de la Călinescu de fapt, tinde să dispară şi la noi dichotomia de care aminteam. Or, aici şi analizele lui Florin Manolescu sînt mai bogate, ca dovadă că ultimii critici poeţi încearcă să aducă mai mult decît nişte paleative. Poate că Florin Manolescu ar fi fost chemat să precizeze şi nefirescul unui divorţ tranşant între critic şi poet, sau invers, situaţie care, repetăm, deocamdată ne caracterizează !

Dinu FLĂMÂND

avantpremieră editorială

MIRON RADU PARASCHIVESCU

Poeme

Editura „Eminescu"

CRISTIAN SÂRBU

Pasărea de sticlă

Versuri. Editura „Minerva"

ANUL 50

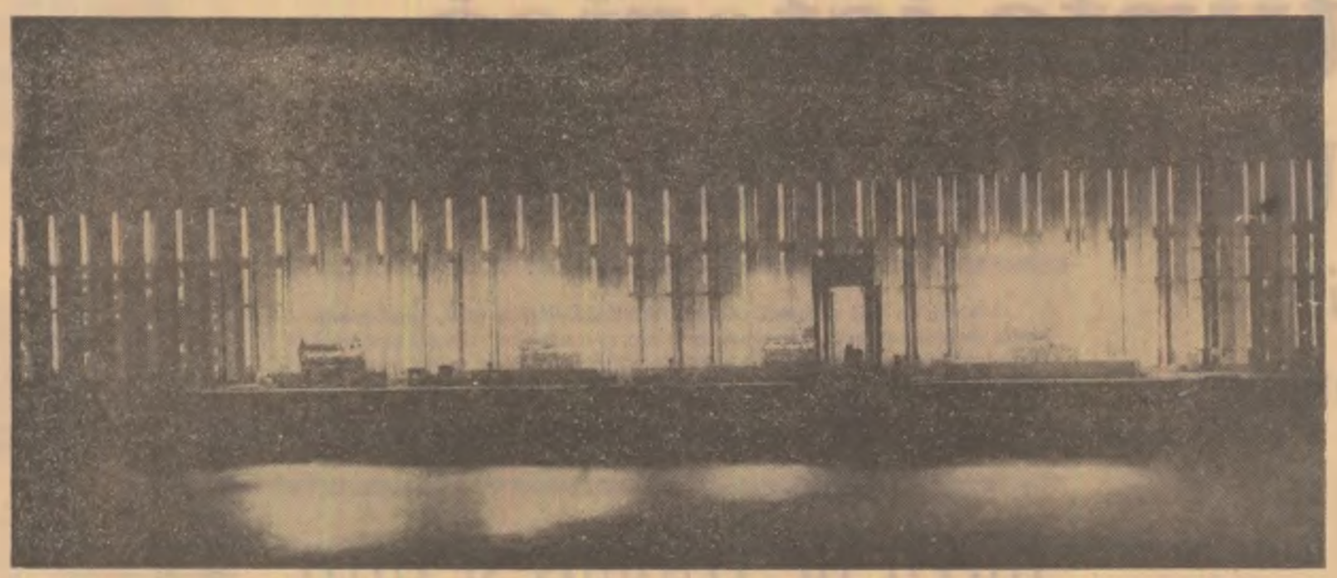

LA PORȚILE DE FIER, NOAPTEA

severa mîngîiere a fluviului

de Constantin Țoiu

Viaductul Moșu

Ce observ în timp ce inginerul vorbește monoton cu un efort vizibil de a fi coerent, e că ochii lui sînt foarte obosiți de calcul și de veghe, ceea ce îl face să-și treacă des mîna peste fața crispată. Ciudat lucru în fizionomia unui om... Cînd cineva intră grăbit în baracă să-i pună o întrebare, inginerul întinerește speriat, ca și cum el, știind cît e de ostenit, s-ar teme să nu fie surprins cu reflexele creierului slăbite, și asta, mișcarea bruscă de recăpătare a întregului randament intelectual dă feței o expresie nouă pe care nu i-o cunosc și care în mod cert este aceea a vîrstei și activității lui reale. Realitatea aici solicită enorm creîndu-se singură pe sine, fără model. Oamenii au două vîrste. Una inscrisă pe certificatul de nastere și alta impusă de ritmul rapid de lucru, de gravitatea, răspunderea și proporțiile materiale și intelectuale ale acestei opere absolut noi și originale pentru capacitățile națiunii, forțîndu-i viitorul, aducîndu-l mai aproape de noi. Putem să spunem că ce s-a făcut și se face în acest sector al construcției socialiste — la „Porțile de Fier" — e un act exemplar de muncă și organizare, de eroism rece al inteligenței, anticipînd stilul unei civilizații pe a cărei cale am pășit și pe care sîntem decișI, neam de plugari și păstori în trecut, să-l stăpînim fără greș, cu siguranța științei moderne și a orientării politice și istorice exacte.

Viaductul Baba

Pe urmă, cel ce a intrat pe ușă și a întrebat și a căpătat răspunsul după care venise dispare și iarăși rămînem noi doi față în față în seara de septembrie ce se lasă în baraca scundă de lemn cu tavanul jos, ca-ntr-o cutie de chibrituri goală cu bețele consumate, ultimele fiind noi doi de fapt — fluviul scapără în asfințit pe geamul sărac cu o mușcată prăfuită, distrusă de soare. Cu mine, inginerul poate să lase cîrma, poate să divagheze, să scape din strînsoarea faptelor imediate și precise ale șantierului, — și ideea aceasta a lui abstractă acum asupra căreia întîrzie și revine, că în emisfera de nord, fluviile bat în malul stîng din cauza mișcării de rotație a pămîntului... Dunărea bate malul român. Încă o dificultate deci peste ceea ce era și așa dificil — curent mai puternic, mal dur, șisturi cristaline micașisturi... Noaptea, pe batardou, cîteodată — explică trecîndu-și din ce în ce mai des peste față mîna, de nesomn, — încerc să-mi închipui mișcarea asta, fiindcă de simțit nu se poate simți, cum nu simți nici mișcarea globului, — planeta, adică, aruncînd nărăvașă fluviul în stînga ; știți, cînd o mașină ia curba, corpul se apleacă în partea opusă virajului, asta-l forțea. Exupery, mi se pare, culcat în Sahara noaptea, pe o dună de nisip, singur sub constelațiile Africei, spunea că simțea în spinare — în spinarea lipită de nisipul răcit — „cum întoarce planeta", inerția, împotriva trupului la viraj. Exupery însă era poet ; eu n-am simțit acest lucru, am încercat doar să mi-l închipui, să-l gîndesc — ce verificare, ce simbol, ce înțeles ori avantaj putem noi trage

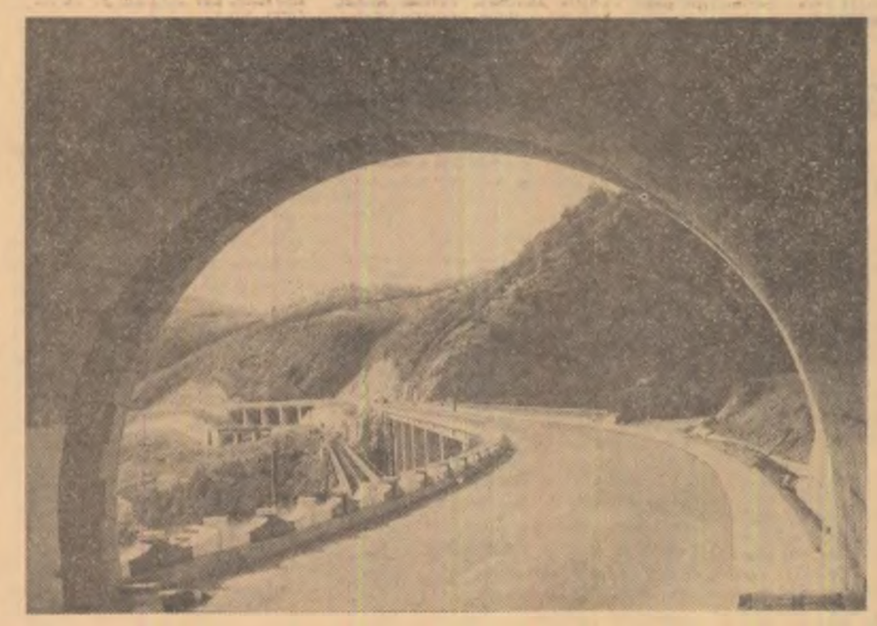

din bătaia veche și insistentă a Dunării în coasta teritoriului românesc...

Dunărea, *în acest caz*, îmi spun în gînd ca o încheiere probabilă în lumina de legendă a serii, trebuie să fie neapărat o călăreață teribilă, o amazoană riguroasă, cu un plan al ei țintind departe, iar pămîntul valah un roib de herghelie sălbatecă, pe care Ea dorește să-l trezească din starea lui naturală, să-l îmblînzească, să-l învețe principiul mișcării ordonate, să facă din el, cine știe, un alergător pe termen lung pentru treburile, pentru intențiile sale necunoscute — de aceea îl și bate atît de ușor, atît de stăruitor pe grumaz, pe coastă, pe crupă — severă mîngîiere — șoptindu-i ceva în limba ei de mamă aprigă, tînără, luptătoare, un cîntec de mers încrezător înainte sau de leagăn, în timp ce pletele ei imens de bogate și turburi și îndrăzneț de fecunde cad grele pe acest leagăn sau pe înaintarea bine gîndită, bine chibzuită, cum vreți...

Viaductul Tîrziului

Și întunericul se lasă peste șantier, întunericul în contra căruia constructorii români și iugoslavi cu Hidrocentrala lor, cea mai mare din Europa, luptă aici în locul de pomină numit Balcani, unde odinioară domnea bezna cea mai groasă și mai neliniștitoare din tot continentul european. E o revanșă norocoasă a acestui loc — „Butoiul de pulbere al Europei" să adăpostească azi cea mai puternică sursă de lumină a continentului.

Gradul de civilizație al unui popor se măsoară după numărul și felul dificultăților învinse și pe care el și le-a ales sau și le-a propus cu bună știință. Dificultăți „obiective", impuse de vitregia timpurilor, poporul român a avut destule în istoria lui, atît de multe, încît nu i-a mai rămas timp, răgaz sau putere să-și impună el singur altele. Avem, în acești ani, șansa istorică, pe merit și prin luptă cîștigată — o luptă tenace și lucidă, nu lipsită de contradicțiile crude ale oricărei confruntări de asemenea proporții, cu inerția din noi, cu ce mai era exterior neprielnic, cu perspectiva îndelung ajustată a destinului nostru politic — avem șansa, decisivă pentru orice popor aspirînd la un grad superior de civilizație, de a ne fi pus și rezolvat noi înșine pentru prima dată în istoria noastră, probleme grele de construcție și de progres social temeinic în fapte și nu în vorbe. Mai mult decît realizările materiale în sine, cîte sînt și cîte vor fi, biruind dificultățile noastre, impuse, constructiv, de noi înșine vieții pe care vrem s-o trăim după firea și felul poporului nostru, contează examenul moral implicat în tot ce-am făcut, experiența dobîndită și conștiința puterii verificate, pentru edificările viitoare.

Era în septembrie 1969. Lucrarea, barajul fantastic al Dunării era încă departe de a fi gata. Între inginerul îndrăgostit de speculații și de zborurile de noapte ale lui Exupery și reporterul care eram se stabilise un pod ciudat de cuvinte pe care, acum, în aprilie 1971, îl redescopăr întreg în memorie, cu semnificații nebănuite atunci, dezvăluite pe urmă în timp.

Orice dificultate, de fapt, onorează. Acest lucru, această propoziție a fost dovedită din plin.

Orice creație adevărată cere o trăire intensă, emoție, *trac* („puteți să scrieți chiar „*trac*", mă îndemnase atunci, în septembrie 1969, inginerul care își trecea des mîna peste ochii obosiți) — emoția drumului atît de greu găsit, cel mai bun și mai trainic, fiind croit pe linia nu minimei, ci maximei rezistențe.

Sîntem... în ce parte a globului ? (era întuneric în baracă, nu aprinsese încă lumina) și întrebarea, aparent absurdă, dăduse deodată Șantierului nu știu ce dimensiune planetară...

La *Gura Văii*, am răspuns ca la tablă, știind prea bine că el așteaptă tocmai acest răspuns...

Gura Văii ! Vedeți (cuvinte pe care le-am scris și pe care le repet). Vă dați seama ? Toponimia veche românească reproduce de predilecție părțile corpului omenesc. *Piciorul de plai. Și Capul* și *Cotul* și *Talpa* și *Fruntea, Pieptul, Palma, Spinarea...* Nu vi se pare că noi, românii, numim lumea și lucrurile prin tot ce e mai uman ? Nu e, în tot ce facem, un efort de umanizare ? Și însăși hidrocentrala aceasta de la Gura Văii...

Gură înseamnă duh, energie... E o gură a iadului, e și o gură a raiului...

Gura de foc a Văii va vorbi despre noi și despre epoca noastră.

Viaductul Vir

În 1969, nu cunoșteam nici denumirile nici istoria văilor sălbatice pe unde pîraiele curgînd printre coastele împădurite se vărsau în Dunăre.

În aprilie 1971, trecînd peste viaductele înalte aruncate peste aceste văi necunoscute de-a lungul șoselei asfaltate paralelă cu lacul de acumulare spre Ada-Kalehul înghițit de ape, Orșova nouă, Cazane, am avut surpriza de a le citi „cartea de vizită" frumos vopsită, la intrarea fiecărui arc de beton, care le încalecă sprinten :

Viaductul Moșului, Viaductul Babei, — ca într-o poveste veche cu genericul ei de rigoare — *Viaductul Ungureanului, Viaductul Tîrziului, Viaductul Ursoanei, Viaductul Jupalnic, Viaductul Labalon, Viaductul Palangei, Padina Cîrligului, Padina Cireșului...*

Am trecut de două ori în sus și în jos, încet, fermecați de rezonanța de baladă pe care acestea o dădeau așezărilor, silabisind vocabulele bătrîne puse la loc de cinste în cadrul ultra-modern al complexului hidroenergetic. Literatura orală străveche păstrată cu veneratie în mijlocul celor mai vertiginoase prefaceri consolidează însești prefacerile moderne, într-o unitate organică cu tradiție, pe temelia căreia ele se înalță.

Am înțeles profunzimea acestei griji deosebite pentru tezaurul imaginației populare. — puterea de a numi durabil lucrurile și ființele după sufletul locului, și am văzut în ea o înțelegere superioară a civilizației.

Acest cuvînt *Vir*, pe care îl citim pe tăblița care anunță *Viaductul Vir*, înseamnă în limba latină bărbat. Imposibil să aibă altă origine, tocmai în acest ținut pe unde au trecut fluviul legiunile romane. Vir-viris. Cu siguranță că un soldat roman l-a rostit cu putere în trecere și a uitat, a pierdut acest cuvînt în urma lui. Sau aici va fi murit înaintînd spre Sarmisegetuza, într-o împrejurare memorabilă, vreunul dintre ei, sau va fi fost făcută vreo faptă bărbătească ieșită din comun, și locului i s-a spus *Vir*, adică bărbat, — oricum, chiar dacă nu-i așa, chiar dacă nu e decît o coincidență lingvistică, peisajul tăiat în linii aspre inspiră cutezanță, bărbăție.

Vir, care e mai sus, *în amonte*, te face, să alergi *în aval* în parcul Muzeului ca să vezi și *Piciorul*, ce-a mai rămas din podul lui Apollodor.

Soldatul pornit spre cetatea lui Decebal, cel ce strigase cuvîntul s-a descălțat aici o clipă de sanda și laba lui zdrelită de marș a rămas impunătoare pe mal cu articulațiile ei de piatră și cărămidă eternă, amprenta, urma indelebilă a Romei. Parcul severinean tuns ca un recrut împrejmuie cu respect *Piciorul* ros de timp, silindu-se să nu înunde spațiul cu o vegetație prea vorbăreață, natura aici trebuind să fie un simplu ornament, *Forța trecerii* latine și ce s-a primit peste acest pod dominînd-o ca o a doua natură. Ideea horticultorilor severineni e clară în această privință și ce vede ochiul mai întîi cu fior e Ruina, Pasul încremenit al destinului nostru. Castrul cu bazele lui geometrice a lîngă fluviul larg și puternic măreția liniștită pe care o dă gîndirea organizată. Pancartele înfipte lîngă ziduri arată istoria garnizoanei romane fixată aici ca să apere Podul, și ce atacuri au fost, ce năvăliri și distrugeri de-a lungul veacurilor. Nu vreau să cred că evenimentele descrise s-au petrecut cîndva ; ce vreau eu să cred (și ce se potrivește mai bine cu presiunea majestuoasă a fluviului de jos) e că aceste forme impunătoare prin geometria lor perfectă au fost niște chilii ale unui ordin de gînditori dispărut în abisul propriei sale meditații. Aici, între zidurile acestea, au dormit geometri, algebrieni, pre-zicători, cititori în stele, poeți... Dacă te culci cu ochii în sus în iarba sacră ce a năpădit interiorul careurilor de piatră, vezi cerul limitat, explicat ca prin stringența unei teoreme. Marile înfăptuiri ale geniului omenesc se produc în această simplitate, în asceză, în acest exercițiu activ al cugetului. Războiul, paradoxal lucru, răspîndește uneori în lume arta și știința omenească. Podul lui Traian a fost construit în scopuri militare. Și totuși, nu atît victoriile militare romane, luate la un loc, au transformat lumea, cît legile, rînduielile, limba, filozofia și literatura, din care o bună parte au trecut și la noi peste podul falnic năruit în ape.

Îmi aduc aminte de un film în care niște ofițeri-arhitecți, prizonieri în jungla birmană, au fost siliți de dușman să construiască un pod. Ei au trebuit să construiască această lucrare cu trudă și chin, punînd în primejdie armata din care făceau parte, și cînd aceasta a bombardat podul, distrugîndu-l, ei au suferit și au plîns, deși acest lucru însemna o victorie pentru ai lor. Bizară dilemă de intelectuali, dramatică situație a unui om de știință, să-și vadă opera intrînd într-un joc străin de profesia lui.

Tunuri în aer liber

Cele două tunuri demodate de la 1916, cu tracțiune animală, expuse lîngă elegantul Park din centrul orașului Turnu-Severin, în fața monumentului eroilor căzuți în luptele de la Alion, Cerna, Mărăști, Cîmpia Severinului, au devenit aproape obiecte de artă prin pierderea sensului utilității.

Poți numi asta — ca opera unui sculptor extravagant — *Tunuri în aer liber*. Cu spițele, butucul și obezile de lemn ale roților lor mătăhăloase încercuite de șina de fier ruginită, ele au mai curînd aerul unor căruțe țărănești exagerate, iar generațiile cele mai tinere, băieții care au început școala o dată cu primele măsurători ale Hidrocentralei și care se învîrt curioși în jurul venerabilelor piese de artilerie, nici nu mai știu cum erau folosite, cum și pe unde se trăgea. Ei fac fel de fel de ipoteze chiorîndu-se prin țevile știrbe, uitîndu-se prin ele ca printr-o lunetă spre cerul frumos de aprilie, cercetează nedumeriți afetul, chiulasa spartă...

Între ei, născuți în era nucleară și primul obuz scuipat în zorii secolului de aceste aparate rudimentare, înduioșător de simple și de ridicule — dacă se permite acest sentiment — și pe care scrie clar *Fried Krupp, Essen* (matricolele 23 și 24) pare că s-a scurs un mileniu. Socotind, nu anii, ci volumul cunoașterii dobîndit între timp diferența nu-i prea forțată.

Armele, care pot avea și ele o frumusețe a lor, cînd ajung în muzee sau sînt prinse în panopliile colecționarilor, cad mult mai repede în desuetudine decît o construcție civilă servind un scop practic. La armele moderne de astăzi încă nu se observă, dar și ele vor fi într-o zi caraghioase, ca cele două tunuri atît de apropiate de ideea de căruță și ale căror țevi — abia acum îmi dau seama — nu sînt îndreptate spre fluviu, ci orientate poetic și gratuit undeva în sus în văzduhul orașului.

Viaductul Ada-Kaleh

Stau în mijlocul barajului de beton al *Hidrocentralei* ale cărei turbine, șase la noi, șase la sîrbi — armonioasă duzină — și-au început lucrul lor calm, titanic și binefăcător pentru sute de ani. Energiile puse în mișcare aici de două țări prietene iubitoare de pace și progres, vor umple ca un sînge proaspăt arterele Industriei. Barajul e în același timp și pod și trecere pentru calea ferată. Apollodor, sirianul, l-a construit pe-al său de la apus la răsărit, mijlocind trecerea valorilor antichității. Cel de azi inversează sensul, e ca un răspuns întîrziat, dat după aproape două mii de ani, o replică a tinerei civilizații socialiste, la începutul afirmării ei, o punte spre cea veche, sinteză fericită a spiritului uman creator.

E un tumult, o fierbere fantastică dedesubt unde șuvoaiele Dunării zăgăzuite se aruncă superb de la înălțimea piramidei de unde le privesc. O pulbere irizată de apă plutește în aer, stropi fini și reci mi se preling pe obraji și pe mîini, și presiunea asta puternică din coșul pieptului și nodul pus în git înaintea acestui spectacol sublim, vecin cu teroarea... Dacă m-ar vedea acum cineva, în acest punct fascinant al forțelor inteligent reunite, în această clipă de incandescență și exaltare interioară — ca și cum cele douăsprezece turbine imense s-ar roti în mine ; dacă m-ar vedea cu fața udă de roua aeriană infinitezimală produsă în spațiul Dunării stăpînite, ar crede că de emoție vărs lacrimi, dar emoția, în fața oricărei grandori e seacă și mută.

Lacul de acumulare strălucește încrețit de vînt pînă dincolo de Orșova nouă, inundată, cățărîndu-se fricoasă pe culmile din spate ca o femeie fugind de potop cu poalele rochiei sumese.

Anul acesta, morunul și nisetrul se vor opri mirați la ecluză pipăind cu botul trecerea închisă. E prima oară, în ciclul lor biologic de sute de mii de ani, cînd, mînați de instinct, avîntîndu-se amețiți în susul fluviului primitor, să depună sămînța speciei lor rătăcitoare și îndrăznețe între colții primejdioși ai stîncilor de la Cazane, ce s-au iscălit pe carcasa multor vapoare, — e prima oară cînd întîlnesc acel lucru vrăjmaș pentru ei, peretele de netrecut al Barajului. Se vor întoarce îndărăt, turburați de această schimbare derutantă, de înfrîngerea legii lor care e înaintarea curajoasă contra curentului, spre sursa primordială.

Nici insula blîndă, de vis, cadîna Ada-Kaleh somnoros întinsă pe ape, nu mai există. Tot ce a mai rămas din ea sînt crengile unui pom, vîrfurile înălțate ca două degete în sus, ca și cum cineva i-ar fi pus o întrebare și ea și-ar sălta mîna din ape să dea răspunsul...

Iată că marile zidiri se plătesc cu ceva ; iată că ele jertfesc totdeauna ceva și admirația, vin limpede, se colorează de melancolie.

După o lună de la zilele priveliștilor din aprilie, aveam să trec din nou noaptea cu trenul de la Timișoara la București. N-am dormit, voiam să văd iarăși barajul, din mers. La ceasurile patru dimineața nu se luminase încă de ziuă. Era lună plină și am putut să zăresc de la geam, a doua oară, vîrfurile pomului schițînd gestul acela naiv de răspuns, din apele care au înghițit insula Ada-Kaleh. Atunci mi-am adus aminte de femeia musulmană grasă, gușată și pitică, una din ultimele ființe ce mai întîrziau pe insula aproape părăsită în toamna lui 1969, cu casele dezvelite și în care picau cu un zgomot greu perele coapte. Mi-am amintit cum s-a apropiat ea de mine, amenințătoare, strigîndu-mi ceva într-o limbă imposibil de înțeles, cu sunete dezarticulate cărora gușa atîrnîndu-i ca o pungă sub bărbie le dădea o gîlgîire stranie. Era o divinitate grotescă a locului, furioasă că i s-a violat sanctuarul.

A fost o neînțelegere totală. Ce mi se păruse mie că era furie și amenințare, era o invitație nespus de duioasă. Apucîndu-mă cu un gest brusc de mînă, femeia pitică m-a dus aproape cu forța înaintea unui smochin plin de fructele lui tari și dulci și atît de străine de pămîntul nostru. Borborosind cu aceeași vehemență, m-a făcut să înțeleg prin semne că trebuie să gust din roadele pomului, ultimele, înainte de potop și că era păcat să nu mă bucur de ele. Am înțeles, o, ce repede am înțeles acest lucru... Am rupt cu dinții o smochină în fața ei, și asta a înveselit-o grozav, o veselie ce nu izbutea, pe figura ei, să se desprindă de violență și groază.

Cînd au apărut, după un minut, la geamul vagonului, luminile de basm ale Hidrocentralei, am spus că ea, Zidirea, are pe cerul gurii sau nopții de mai, gustul esențial al smochinului roditor.

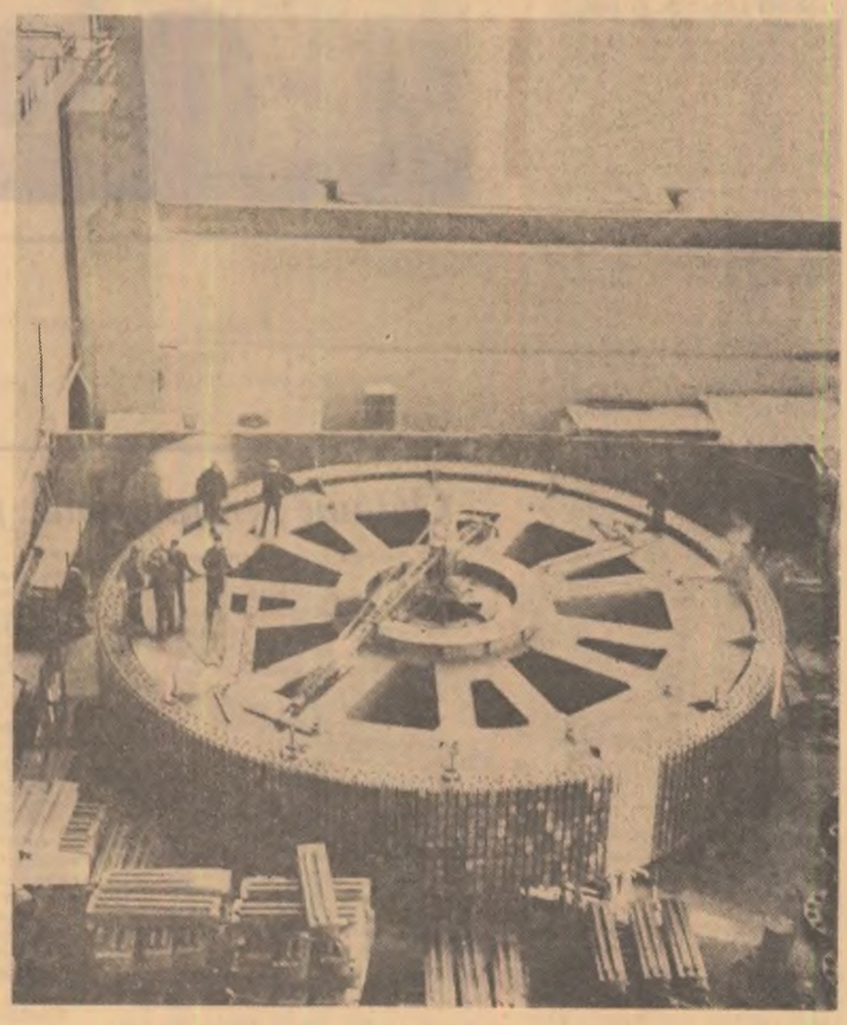

DIN SALA TURBINELOR

ANUL 50

conștiința istorică a omului de cultură

Mărturie despre o generație

Evoluția unei generații este miraculoasă. Un conglomerat uman legat prin vîrstă se diversifică și se opune, se amestecă și se naște necontenit, limpezind date fundamentale. Istoria, parcurgerea socială și spirituală capătă un profil aparte, particular, ele infirmă sau confirmă o materie vie, o organizează și în același timp se lasă modelate de ea, accidentul devine lege, stratificarea, un imperiu de linii de forță nebănuite.

Generația mea, de care sînt în măsură să vorbesc, apropiindu-se vertiginos de piscurile maturității, de cele patru decenii semnificative, a fost implicată în istorie și s-a implicat în istorie deplin, din toate punctele de vedere. Este necesar, în această perioadă, să-i revedem iarăși rădăcinile, mai de aproape și poate mai clar, mult mai clar decît altădată. Distanțarea necesară s-a petrecut. Istoria trăită și cea scrisă par să-și dea mîna. Des mai revine cuvîntul acesta, istorie, o adevărată obsesie ! Stăpîn sau stăpînit de istorie, sînt formulele magice cu care neam obișnuit să ne explicăm lumea, ele au devenit a doua noastră natură. Cît înțelegem însă, cît putem cuprinde prin ele esența, este altă problemă, în angrenajul lor simultan timpul faptic aduce corecții mereu mai concludente în sprijinul primului termen. Chiar aceste cuvinte nu vor, de fapt, altceva.

Ieșirea noastră din anonimatul biologic, prima privire cît de cît lucidă, încercînd să înțeleagă, au coincis, s-au suprapus și s-au format la flacăra aspră și derutantă a armelor izbite. Aspră și derutantă spun, întrucît puținătatea vîrstei de-atunci era ceară moale și sfioasă, prinsă în gheara matriței de fier. Efort de conștiință maxim, subconștient traumatizat. Zona lucidă poate să se ardă pe sine și să învie mai ageră din propria cenușă, cea ascunsă, misterioasă și vastă rămîne pentru totdeauna înfirmă, își ascute antenele implîntate în coșmar. Ființa noastră primară a fost atinsă de morbul spaimei, ghemuită în sine în fața brutalității dezlănțuite. Pentru asta, ori de cîte ori forța arbitrară ne barează drumul, resimțim o acută strîngere de inimă, involuntară, precisă și trebuie să facem un efort de două ori mai mare pentru a-i domina înțepătura malefică. Insist asupra acestei experiențe, spre care mă aplec îmbogățit de altele, la fel de importante, întrucît legenda ei are încă multe semne nedescifrate. În perioada cînd ultimul război mondial se purta pe pămîntul țării noastre și luptam, de data asta din proprie convingere, împotriva fascismului, mă aflam undeva într-un orășel prăfos și leneș vărătic bărăgănean. Era imediat după întoarcerea armelor. Incendiile izbucneau pretutindeni, zguduiau pereții, luptele de stradă ne blocau în pivnițî mucegăite. Unde era binele și răul, care era adevărul, neștiutor de adîncimi nu puteam să aflu. Îl doream însă cu ardoare. A căuta fără să găsești ceea ce cauți, făcîndu-ți din însuși actul căutării, deci dintr-o abstracțiune, nucleul ființei, iată o nouă dimensiune adăugată spaimei organice, măcinînd la fel de puternic adîncurile în formare, pecete pe care numai timpul istoric avea s-o sfarme, călăuzind forța acumulată pe făgașul drept. Coincidența uluitoare, mult mai tîrzie, cu multe sinuozități, pe care le voi aminti, dintre gînd și realitatea lui, a fost marea noastră revelație. Eram cei mai apți să înțelegem această relație și aderența noastră la noua societate se bizuia pe un fundament de nezdruncinat.

A doua mare etapă străbătută s-a constituit în perimetrul ideilor spre care începeam să avem acces. În ciuda tuturor accidentelor, noi ne onoram vîrsta, în peisajul răspunzător sau nerăspunzător de sine, încercam să introducem cîteva caractere: cel mai reprezentativ, numai atunci, era cel jinduind o ordine mai pură, o scară a valorilor mai exactă, mai multă proprietate și eficiență în gestul social, în sfîrșit, cum am spune astăzi, o autonomie și o libertate de acțiune specific adaptată la întreg : celălalt, sigur de sine, încrezător în forțele sale, se credea capabil de salturi nepermis de mari în istorie, epoca își încerca rezistența pe oasele lui încă atît de fragile și rezultatul nu putea fi decît dramatic. Aș minți dacă nu aș recunoaște că în fiecare dintre noi se zbăteau aceste două firi contradictorii totuși ale noastre, numai ale noastre, și cine a știut să ocolească excesul, într-o direcție sau alta, s-a conservat mai bine pentru viitor. Nu era o lașitate, ci prima mare lecție socială înțeleasă, pe deplin înțeleasă. Cei mai puțin clarvăzători, cei luați de curentul repede de la suprafață, inevitabil în marile răsturnări revoluționare, au cunoscut o derută spirituală pentru o bucată de vreme. Nu intru în amănunte. Pe fundalul acesta legile societății trebuiau interpretate, sinele păstrat cu sfințenie, acordul dintre tine și lume privit cu o anume suspiciune. Dacă acum vorbim deschis despre toate aceste lucruri, apăsînd pe mecanismele cele mai ascunse, destăinuindu-ne cu încredere, înseamnă, pe de o parte că timpul ne-a autorizat să ne comportăm astfel atunci, pe de altă parte că astăzi acordul dintre noi și societate se bazează pe o cunoaștere reciprocă extraordinar de lucidă. Rămîne actul prezent, ceea ce facem, societatea pe care o edificăm. Am cunoscut prea bine și prea adînc lucrurile pentru a exista o șansă cît de mică să ne înșelăm. Destinul nostru este pecetluit.

Dacă ne numim oameni formați ai deceniului șase, cred, în capătul acestui sumar profil de generație, poate prea personal dar oricum sincer și cît mi-a stat în putință exact, denumirea se justifică. Toată demnitatea noastră interioară și, de ce nu aș spune, tot norocul nostru consistă în acest prag atins. După cincizeci de ani de activitate eroică, ani cărora ne-am alăturat și noi viața pentru totdeauna, mai tineri dar nu mai puțin maturi, partidul ne așteaptă la mereu înnoita și decisiva lui întîlnire. El este profesiunea noastră de credință și tot ceea ce am spus pînă acum nu e decît un omagiu disimulat. Dacă am reușit să ne înțelegem pe noi, să ne putem surprinde în toată complexitatea, adeseori chinuitoare și parcă fără ieșire, dacă am reușit să ne schimbăm în sensul ființei noastre mai puțin vizibilă dar frămîntată din toate fibrele, dacă astăzi ne putem pune problema capitală a opțiunii pentru sinele nostru cel mai adevărat, cel unic și de nerepetat, se datorează în primul rînd lui, filozofiei cu care a știut să ne înarmeze. Ce sîntem, la urma urmelor, decît un joc secund al parcurgerii lui cu mult mai amplă. El a fost, este și va fi el însuși. Același lucru ne cere și nouă. Îndrăznim. O precocitate, timpurie, dublată de răbdare și tenacitate sînt bunurile noastre de preț, ele se reîntorc spre lume limpezite la temperaturi înalte.

Grigore HAGIU

Alături de toți oamenii muncii, intelectualitatea țării, înțelegîndu-și înalta menire ce-i revine în noua societate, și-a adus contribuția prețioasă la toate marile noastre succese, la sporirea patrimoniului de valori materiale și spirituale ale țării, la edificarea socialismului.

NICOLAE CEAUȘESCU — Din cuvîntarea rostită la adunarea solemnă consacrată aniversării semicentenarului Partidului Comunist Român.

Ideea de frumos și țară

Arta autentică nu ține niciodată de conjunctură. Niciodată un scriitor nu se va adresa prezentului imediat. Poezia ocazională are valoare numai atunci cînd are în vedere o arie superioară de implicații, cînd are în vedere un destin istoric.

Goethe este primul dintre marii scriitori ai lumii care nu s-a ferit de practicarea poeziei ocazionale. În cazul lui reușita a fost deplină pentru că el a văzut într-un prilej sau altul posibilitatea exprimării unei continuități istorice. Totuși prin ceea ce a rămas în conștiința umanității, Faust, operă de o viață, arta goethiană se înscrie tradiției clasice a elaborării îndelungate a obiectului de artă.

Cînd opera de artă izbutește să subsumeze o întreagă continuitate istorică, ea devine obiect. Înțelegem prin obiectul de artă orice structură coherentă manifestată prin muzică, sculptură, pictură sau poezie, în care conjunctura se poate raporta la un timp istoric superior ei.

Conștiința istorică a omului de artă a continuității istorice este cea care legiferează valoric obiectul de artă.

Nu există nici o operă fundamentală atemporală. Generalul uman nu capătă relief decît filtrat printr-o epocă istorică. Putem vorbi despre apariția generalului uman în opera de artă, abia atunci cînd el este fixat într-un timp istoric precis. Conștiința istorică a omului de artă se exprimă prin reevaluarea generalului uman într-o epocă dată.

Puțini sînt scriitorii care reușesc să-și depășească epoca. Dar nu cunosc nici un scriitor și nici un artist într-adevăr talentat care să nu aibe ca sistem de referință activ în opera sa, epoca în care trăiește.

Conștiința istorică vizează în mod explicit viitorul istoric. A avea conștiință istorică înseamnă să optezi pentru un anume tip de viitor.

Omul de artă, român, scriitorul român este implicat în mod activ în viitorul țării sale, în construcția acestui viitor. Astăzi nu mai putem concepe arta atemporală. Nimic din ce s-a păstrat valoros în istoria literaturii române nu are un caracter atemporal. Totul este istorie trecută prin conștiința estetică. Din punctul de vedere al scriitorului zona estetică e înțeleasă ca un punct de concentrare al eticii, ca o etică înțeleasă superior. Frumosul și ideea de frumos în cultura română este înțeles ca o perpetuă devenire, ca o perpetuă exprimare a destinului țării.

Nichita STĂNESCU

Sus :
MUZEUL BANATULUI — TIMIȘOARA

Sus dreapta :
BIBLIOTECA INSTITUTULUI POLITEHNIC — IAȘI

Conștiința realității

Identific conștiința istoriei cu conștiința realității. Am rămas dela școală cu senzația de timp trecut al istoriei în care prezentul nu se include. Luptele dacilor cu romanii erau istorie pură dar conținutul jurnalelor cotidiene nu. Și se întîmplau evenimente formidabile în realitatea acelui timp care nu puteau fi resimțit ca istorie. Era nevoie de distanțare, de spațiu, abia generațiile viitoare puteau să beneficieze de el. De altfel, pe măsură ce întîmplările manualului de istorie se apropiau de epoca contemporană senzația de istorie se rarefia. Nu știu de ce Ștefan cel Mare era în plină istorie și Ioan Vodă Cuza nu. Nu știu de ce istoria se preda strict cronologic și nu în cuprindere de sinteze, nu știu de ce nu se dezvolta valoarea de istorie a prezentului.

Dar ce n-a făcut școala au făcut împrejurările prin care am trecut. Conștiința istoriei este una din trăsăturile fundamentale ale generației tinere. Transformările radicale petrecute în ultimii douăzeci și cinci de ani au dat cîștig de cauză actualității imediate, dimensiunile neobișnuite ale faptului cotidian au sporit enorm, percepția realității, au activat conștiința istoriei în sensul cuprinderii prezentului între hotarele ei. Relația este și inversă. Exact în măsura în care am învățat că istoria luminează prezentul am învățat și că prezentul luminează istoria. Observate sincronic, istoria și realitatea fac una, ele se condiționează și se determină, nu s-a produs niciodată o actualizare atît de puternică a istoriei după cum nici o perspectivă mai acut istorică a prezentului nu s-a întîmplat. Senzația este că fapte de acum o mie de ani se consumă odată cu ridicarea ultimului baraj. Că Ștefan cel Mare ne este contemporan și-i recunoaștem mentalitatea politică în cele mai diferite împrejurări. Mărturisesc că sentimentul e unic. Făurirea literaturii e guvernată de o responsabilitate tot mai activă vizavi de faptul cotidian. Ce scriem ? Pentru cine ? De ce ? Care e publicul ? Care e limba ? Care tiparul spiritual ? În cultură și-n tehnică șansa generației tinere devinde de capacitatea ei de a se așeza în sensul istoriei. Care sunt consonanțele de tradiție, care este șansa de-a inova ? În condiția recunoașterii atît de acute a conștiinței istorice ce propune pentru eternitate literatura pe care o cultivăm ?

Activarea și actualizarea istoriei a propus un nou statut profesional. Cîștigul real al generației tinere de practicanți ai culturii este înțelegerea artei dintr-o perspectivă istorică, este conștiința realului.

Sânziana POP

Opțiune pentru valorile fundamentale

Examinînd biografiile tuturor marilor scriitori, muzicieni, plasticieni, vom descoperi cît de eronată este tentativa unora de a despărți omul de opera sa. O statistică psihologică competentă va descoperi ceea ce istoria literaturii, teoria literaturii au descoperit deja : valorile autentice au o structură ce include și exprimă însăși poziția autorului față de valori fundamentale, opțiunea acestuia pentru ceea ce înseamnă dragoste, libertate, adevăr. Un sistem de valori comun unește pe toți marii creatori, o identitate a principiilor etice. Deosebirile constînd în limbaj estetic diferit, cadrul istoric semnalabil, sînt doar căi de acces diferite, substanță ținînd numai și numai de necesitatea sincronismului, al angajării estetice în contingent. Ceea ce îi unește, atitudinea filozofică, ideologică, socială, conștiința istorică, sînt primul și marele semn al valorii.

Faptul că fiecare mare scriitor, sau pictor, sau muzician, au fost prezențe active în modificările sociale ale momentului istoric contemporan, totdeauna în sensul deschiderii spre ameliorări profunde, spre patriotism nețărmurit, spre cele mai dese principii umanitare, nu face decît să confirme această unitate de conștiință. Mărturiile unor mari artiști, despre personaje-ideal, alese tot din domeniile artei, simbolizează tocmai identitatea de caracter, de principii a autorilor de capodopere.

Inteligența și exersarea îndelungată pot elabora artă, dar numai asociate respirației umaniste, vor avea valori. Nu definesc talentul astfel, dar sînt convins de necesitatea prezenței într-o operă, în orice formă de limbaj artistic, a mesajului umanist. Este un fenomen obișnuit și un act cultural ca orice om instruit să mimetizeze, prin reflex, prezența extraordinară a artelor, literaturii în epică. Dar numai anumite conștiințe, cu un sistem de valori coerent, optînd pentru esențe vitale, fundamentale, a căror emanație este creația perenă, vor putea fi considerate artistice

Radu-Anton ROMAN

Numele epocii noastre

A avea conștiință istorică înseamnă a fi preocupat de **devenirea** unei națiuni și unei culturi, a avea obsesia căilor evoluției în trecut pentru a înțelege prin aceasta statutul lor în prezentul ce-l trăiești și perspectivele pentru viitorul pe care-l temi sau il nădăjduiești. Nici unei epoci nu i-a lipsit această uneori dramatică frămîntare, și am putea să scriem o carte despre vîrstele istorice ale acestei conștiințe, începînd cu Ștefan cel Mare și **Letopisețul** său, care dau sentimentul unui rol major de istorie universală înfăptuit de poporul român, trecînd prin înflăcărarea „romantică" pentru ceea ce devenise deja un „trecut" a lui Grigore Ureche, unită cu tristă constatare a decadenței prezentului, luînd act de deznădejdea tragică a lui Miron Costin, pentru care nu mai exista „viitor", de hotărîrea generației Stolnicului Cantacuzino și a lui Cantemir de a **reinvia** măreția trecutului, tonic sentiment retezat brutal de iataganul regimului fanariot. Retezat, spre a odrăsli puternic peste cîteva decenii, din rădăcina ascunsă și păzită adînc în țărîna patriei. Cu Mihai Cantacuzino și Chesarie de Rîmnic, și mai ales cu strălucita galerie a „marilor ardeleni" — Șincai, Micu, Maior, Budai Deleanu — această conștiință renăscută este puternic angajată în cucerirea și făurirea **viitorului,** devine una din forțele spirituale ale renașterii moderne a națiunii românești. Pașoptiștii sînt expresia matură, și mai ales spectaculos eficientă a acestei conștiințe, ei au norocul să transforme ceea ce la 1840 era un nebunesc vis de tineri exaltați de amintirea gloriilor strămoșilor și de ideile Revoluției europene, într-un **prezent** real. La 1859 și 1877. Generația lui Maiorescu va deschide capitolul nou al preocupării pentru făurirea nu numai a unei **istorii,** ci și unei **MARI culturi** românești, căreia îi și dă întîile sale certitudini de necontestat. De atunci, generație de generație, problema „destinului" poporului și culturii românești în lume, judecarea căilor parcurse pentru a le evalua pe cele viitoare, revine în scrisul tuturor marilor nume ale vremii. O ridică deopotrivă Iorga și Ibrăileanu. Densușianu și Lovinescu, mentorii spirituali ai culturii primei jumătăți a veacului nostru. O are în sînge, o transmite cu fiecare pulsație a scrisului său, genialul mentor al deceniilor cinci și șase, care ne cuprind și pe noi, G. Călinescu.

Dar pentru ca o nouă conștiință a devenirii noastre istorice și spirituale să ia naștere, să se plămădească în ființa și gîndurile celor ce sînt copiii acestui ultim sfert de veac al Revoluției, a trebuit să fim martorii și implicații unei **istorii contemporane** de dimensiuni epopeice, care a răscolit conștiințele, a făcut inimile incandescente și a ridicat conștiința de sine a poporului român la o înălțime fără precedent. Ne-am obișnuit să trăim prezentul pe cu totul altă lungime de undă decît înaintașii noștri, care sufereau la gîndul inexistenței politice a României în conștiința lumii. Sîntem celulele unei realități noi ce se cheamă „prezența românească în lume". Și această nouă lungime de undă a dobîndit un glas și un nume, universal cunoscut, expresie plenară a celor două mari realități colective pe care le reprezintă : poporul român și entelehia vieții sale politice și spirituale de azi — Partidul Comunist Român.

Geniul politic a prezidat, de altfel, în toate marile sale epoci de cristalizare, această conștiință istorică ce a căpătat expresie multiformă, de la vitejia pe cîmpul de bătaie la slova letopisețului și energica trăsătură a penelului zugravilor ce așterneau pe zidurile Voronețului metafora grandioasei lupte a unui neam întreg pentru supraviețuire, sau întruchipau, într-o fată eroică, „România rupîndu-și cătușele". Și nu înseamnă a da curs unui exagerat cult al eroilor atunci cînd vorbim, în cultură, de epoca lui Ștefan cel Mare, a lui Mihai Viteazul, Matei Basarab, Brîncoveanu sau Cuza. Cînd marele cîrmaci a lipsit de pe punte, o sută de ani, de la decapitarea lui Brîncoveanu și pînă la 24 ianuarie 1859, cărturarul și omul politic s-au îngemănat, uneori ascuns sub sutană, ca Inocențiu Micu, sau Chesarie, sau Veniamin Costache, apoi îmbrăcat, în locul hlamidei voievodale, cu haina „bonjuristului", chemîndu-se Bălcescu, sau Kogălniceanu, pînă ce a putut să se cheme Alexandru Ioan I.

O epocă istorică și culturală își dobîndește astfel numele după cei care i-au dat impulsurile majore, apoi i-au păstrat chipul în creații nemuritoare. Epoca noastră este fără îndoială una care seamănă uimitor, la o altă spirală, la cea mai înaltă, cu „marile epoci" ale trecutului, despre care unii din noi am mai apucat să învățăm, cu nostalgia adolescenței, sub alte zodii, înainte de a **trăi** copleșitoarea emoție a reînvierii timpilor ce păreau pentru totdeauna de domeniul trecutului. Epoca noastră își are marele cîrmaci, în care s-au împletit îndelunga răbdare a lui Vlaicu Vodă cu clarviziunea și geniul lui Ștefan, vitejia lui Mihai cu neteama de jertfă a lui Tudor din Vladimiri, înțelepciunea lui Kogălniceanu cu inima arzîndă a lui Bălcescu, simțul demnității naționale al lui Cuza cu pătimașa iubire de patrie a lui Eminescu, și toate la un loc cu hotărîrea de a schimba, „orînduirea cea crudă și nedreaptă", hotărîre cu care a intrat în istorie clasa muncitoare. Numele acestui cîrmaci este universal cunoscut, mai departe răzbătînd decît al oricăruia dintre voievozii trecutului nostru, înconjurînd planeta ca mesager al ethosului nostru și al aspirațiilor lumii la o lume mai dreaptă și mai bună. Numele lui este **Partidul Comunist Român.** Și epoca de cultură ce se conturează tot mai viguros în trăsăturile ei definitorii, în același timp legate de ceea ce a fost și depășind tot ceea ce a fost, va fi Epoca Partidului Comunist Român. Ai cărei făuritori sîntem.

Dan ZAMFIRESCU

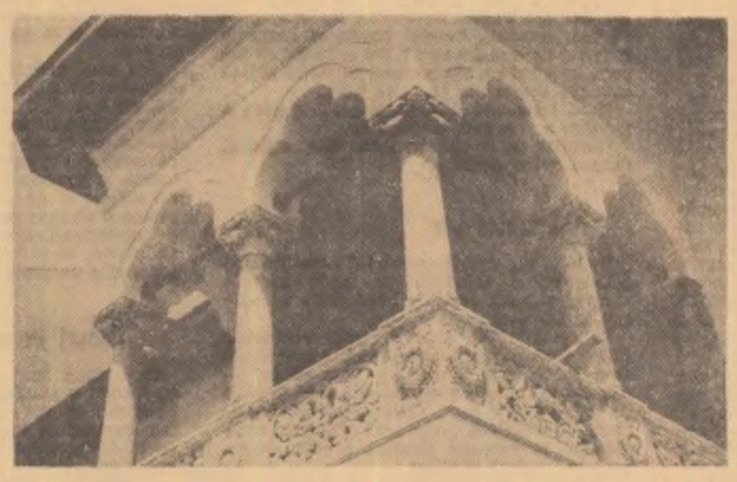

PRIDVOR LA POTLOGI

poeme pentru patrie

ION MURGEANU

Nume de meri

Nume de meri nume de ostași de flori de crizanteme
Nume de monumente de altare simple de eroi de ochi
Nume de voievozi nume atît de liniștite nume de crini
Maria Laura Ion nume de vetre și nume de țară de rîu

Noi am numit veșnicia aceasta noi am întrăit-o
Vom crede mai departe că noi am numit lumina din sori
Sînt fericit și simplu și iată cum din nori
Curg alte raze nume fericite nume de fluiere și nume de viori...

Nume de țară drumuri în care pașii ca păsările-n cuib
Perechi însemnate nume de vechi călătorii
Pretutindeni unde ne-am dus numele țării ne-ntîmpină
Nume de meri nume de ostași de flori de crizanteme.

Țara luminii gînditoare

Păsările se uscau în copaci și omul le învia
Dar cine e omul acela cine e duhul acela care sufla
Cerul a coborît pe drumuri era amiază noaptea
Aici putea să ia în mîini fiecare o stea și s-o adăpostească,
Dar cine e omul acela cine e duhul acela care sufla

Copacul tăcea pene demult în loc de frunze
Demult ținea ulciorul același vin în sîn
Dar cine era omul cine e duhul acela atîta de bun
Care pe toate le-nfrățește și le leagă; suflînd într-un alun
Adormi ai să visezi vei face salbe și omături

Cine și cum dă taină celui de alături ce frăție
Ne simte și ne duce înaltă sau cobcară unde și cum
De cînd nutrim același sînge avem aceeași țară același gînd
Copacul e un fir gînditor pîinea o lună mănoasă un grîu
O apă în aprilie pe-un șes deșteleni de crini
O, fiecare poartă aripi și vise poartă la subțiori sub mîini !

Rădăcinile

N-am alte arme decît rădăcinile mele aici în cîmp
Ochi răsar pretutindeni un lan imens de grîu un lung
Cîntec pe care-l spun și morții dar numai buza vie
Îl ia din arătură pe un drapel și-l scrie...
Sînt doar un om și-atît și n-am decît mîndrie acel drapel!

Vai cine mușcă ierbii ca gerul colții vii! Vai celui ce
Ajunge de noaptea iarăși noaptea cît încă mai e seară!
Sînt mii de-acoperișe adăpostind copiii și mii de meri în floare
Zburînd pe văi ca-n sănii pe-omături călătoare
N-am alte arme decît rădăcinile sînt vii strămoșii mei
Cu ochii luminilor în soare. Eu voi dormi alături!

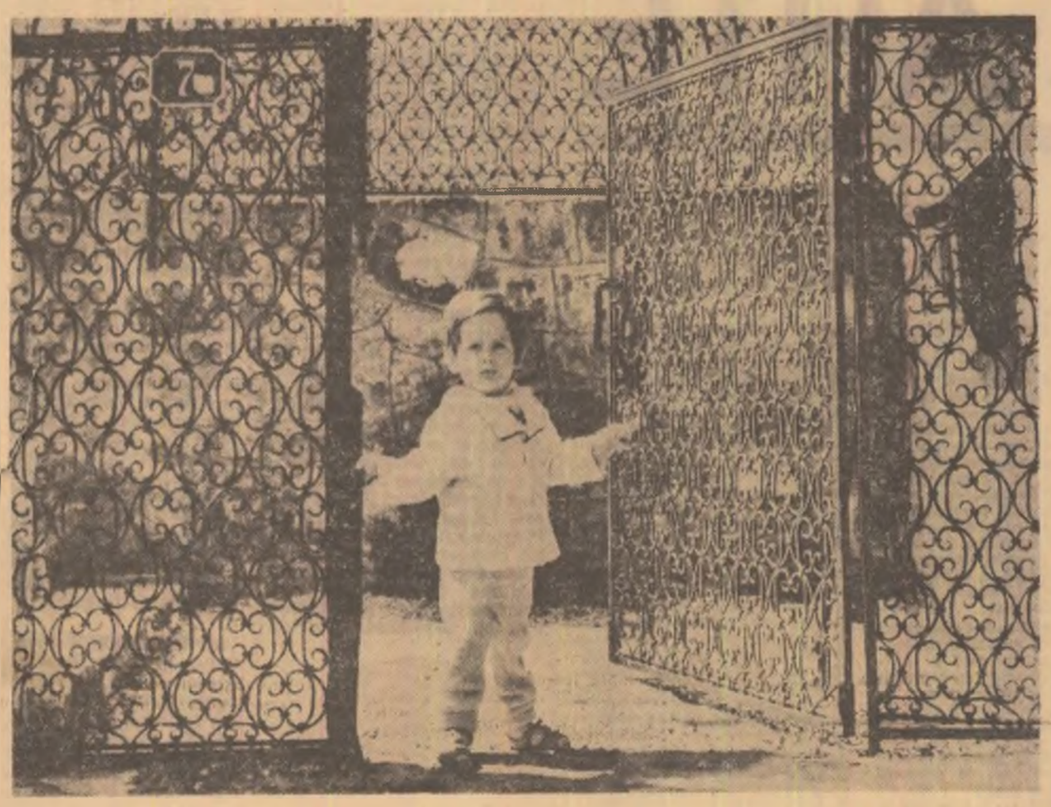

TRAIAN IANCU

Ochiul inimii mele...

1.

Trezirea și-o făcuse pe cîmpul plin de floare,
Rîvnind, în vis, năluca ce-mi tot svîcnea în minte,
Cînd, ca puiandru-n zorii miresmelor ivite,
În dimineți de vară, păzeam: și oi, și vite,
Iar ochii mei și roua-mpleteau, în strălucire,
Aceleași cristaline simțiri de rînduială,
Dorite cu-nțelesuri de soare în priviri,
Și cînd, ca-n basmul biblic, jertfeam al vrerii miel,
Al ochiului lăuntric, ce-l poartă omu-n el!...
Mi se părea atuncia, că văd pe ruguri zine.
Și-n flăcările verii, rujița din ogor
Părea proorocul Moise, ce din povești bătrîne.
Mă întărea cu sfaturi, neștiința s-o dobor...
Apoi, ca ucenicul, ce-nvață înțelesuri,
Din îndoieli trudite și țărănești eresuri,
Făcui o pîine albă, învălmășit de chin,
Ca tata purtînd coasa, ca mama legînd snopi
De grai, la seceratul de grîu, din cîntec, vin
Băui, la umbra deasă, sub codrul de stejar,
Și-atunci, văzu mai bine, ochiul inimii, roată.
Că viscolele gloatei, cununile-i de fier
Aprinse, stînd pe frunte, chiar ne ucid părinții.
Lovindu-i cu blesteme, cu fulgere din cer...
Suind fără-ncetare spirala suferinții !...

2.

Și-n dosădii pagine, ochiul inimii mele
A rupt-o cu profeții neputincioși!... Și-ntîi,
În luptă cu văpaia, cu strîmbături și rele,
Din veșnica schimbare-mi făcui nou căpătîi..
De crezuri noitoare, spre ochiul nevăzut
Al inimii, dorită să facă bunătate,
Pînă-n străfundul lumii, la omul neștiut !...
Un dor de slobozenii, frămînt și libertate.
Mi-a dat avînt, putere și aripă ușoară,
Să descîlcesc un umblet, al omului rănit,
Ce peste graiuri merge, iscat, ca vîntul sboară
Și chiar din groapa morții, scoate pe urgisit,
Mișcînd al lumii codru de oropsiți lucizi,
Ce-n freamăt gem, cernindu-l prin cetini de molizi...
Căutînd făptura nouă, să schimbe, să cuprindă
Durerile din lume, de-a dreptul, cîte sînt,
Să le prefacă-n țăndări, în pulbere pe vînt...
Ce-o fi de trebuință, de cei mulți să depindă,
El să-i croiască drumul, văzut ca-ntr-o oglindă...
Atunci găsii o Forță, ce viață și iubire
De om și de dreptate, presară-n omenire!...
Din vatra renăscută a vremii ce s-a dus.
Un steag al biruinței îl port mereu mai sus,

Ridic spre ceruri ochiul, răzbind înspre lumină,
Speranța împlinirii, în vremea ce-o să vină;
În zarea țării mele, lumină s-a făcut,
Atuncia cînd o Forță pe lume s-a născut
Și ochiului conștiinței îi este far și scut!...

ION LEȚU

Îmbrățișările lor peste frunți

Pletele surorilor nopți ne-au căzut peste ochi.
Peste inimi și suflete,
Cînd voievozii hotărau cer și pămînt
Pentru noi, cei de-acum, cei de mîine
Cei de oricînd.
Îmbrățișările lor peste frunți
Le simțim și acum...
Și umbrele lor închegate din răni
Ne sărută mersul.

Să nu întrebați

Să nu întrebați niciodată
Omul acesta de unde mai vine
Basarab Mircea ultima dată
Mi-a poruncit pe cîmp la Rovine
Să merg din cetate-n cetate
Către începutul acesta de Țară
De la străbuni să învăț
Cîntecele necîntate
Să cînt apoi și cîntecul meu
Să vindece și să doară.

ANGELA CROITORU

Mamei

Depozitară a inocenței mele,
mamă,
tu îmi redai chipul de copil,
acel fraged chip de copil,
acel al copilului chip
de blîndă, modelabilă ceară,
acel zeesc, nemuritor de tînăr și neturburat
chip de copil,
tu îmi redai privirea de copil,
acel adînc senin al privirii de copil,
acel al copilului văz
deschis carmenului poveștilor,
tu îmi redai catifelarea de petală
a sufletului de copil,
rezonanța de cutie muzicală
a sufletului de copil
irizația de nemurire a sufletului de copil
Tu îmi redai acea oglindă a ochiului de copil
în care nu-și află răstrîngere nici răul, nici uritul lumii,
Tu îmi redai acel amorf al copilăriei
în care adormeam cu sublima încredințare
a pruncului vegheat de Madonă,
acel amorf în care somnul fără vise
mi-era satinat de-o lumină roză.
Sub chipul tău de maică bătrînă,
știu că se-ascunde fermecat chipul de zînă
al tinereții tale
și știu că atunci cînd nu voi mai fi,
în dulceața nesfîrșită a depărtării
îmi vei apărea în rîndul fetelor.

MIRCEA MICU

Aniversare în Mai

Cu frunțile în arbori culori închipuind
ne înălțăm în zodii de puritați severe
din tainice izvoare în MAI unificînd
prin suitoare seve, tulpini seminciere.
Aici, pe plaiul dacic urcînd miraculos
întîmpinăm cu vîrste de bronz solemne praguri
și creștem din izvorul iubirilor frumos
îmbobocind în ochii copiilor și-n steaguri.
Cît de înaltă suie cîntarea din adînc
și cît de limpezi ochii se scaldă-n puritate.
Acum e ora-n care iubirile se string
și-nchipuie coloane cioplite-n demnitate.
PARTID, cuvînt ca pîinea străbunului pămînt,
silabe care sună cu rezonanțe vii,
îți așezăm lumina ca pe un cald veșmînt
peste pămîntul tînăr al noii Românii.

DUMITRU PRICOP

Zbor

Aripi aprinse primăvara cheamă
prin flori de vîrstă trec cutremurînd pămîntul
oameni înalți cît porțile Moldovei
își împletesc plecările cu cîntul.
Sărbătorim în felul nostru, simplu
cupe de stea prin vin născînd culoare,
mîini învelite în inul strămoșesc
spălate-n roua ierbii și-a holdei de ogoare.
Ori ceasuri de tăcere învăluiți de nopți
cu ochii prinși de inimă îmbrățișării noastre
cînd aripi nevăzute nasc primăveri fierbinți
și-n zbor aprins ne poartă spre zările albastre.

Patriei

Dimineața și pruncii cu soare în trup,
un timp se destace în sălcii aprinse,
acolo pe rîuri cresc oameni și-și rup
porți în povestea cu zări necuprinse.
Venim din sămînță cu frunze întregi
un verde cum numai sărutul îl cheamă,
din pași o legendă senină culegi
curată ca plînsul de mamă.
Prin vetre în focuri și flăcări jucăm,
căldura ne-așteaptă c-o dragoste plină
copiii în aripi, ca veșnic să stăm
la vama aceea de flori și lumină
și nu știi cînd cîntec de seară te-apleci
sau cupă la cina slăvind o cîmpie
căci totul e cîntec și glas de poteci
într-o țară a noastră, frumoasă și vie.

PAUL SÂN-PETRU

Spații românești

Cum ne mișcăm de larg cu pași vii
Prin spații luminate, românești,
Cum dau cîmpii cu verde în cîmpii
Și vești trecute-n slavă dau în vești!

Și cînd ne-o pare totu-așa tiresc,
Cu-n zbucium de istorii în priviri,
Pămîntu-acesta îndelung trăiesc
Să-l medităm cu demne proslăviri!

ȘTEFAN DUMITRESCU

Cum merge numele

cum merge numele înaintea trupului
cu steagul cuprinzînd orașul
se aude la gurile fluviului pasărea
numărînd valurile cu oamenii
pasăre Maria zic iată
lăcătele ușilor înflorite
de departe
strălucește un lucru în pivnița mării
inimă ia casa de pe sufletul meu
deasupra furnalelor se vede arta
mai mare este continentul
povestit de mii de ori
o mînă ridicată coboară țărmul
se vede numele
departe departe orașul își numără
bătrînii pe stelele lumii

FLORIN COSTINESCU

Vis cu cetăți

Ecoul care se tăcu ecou
Mai înainte frunză a fost
Văzduhu-l știe pe de rost.

Era spre noapte sau spre zi
În inimă cînd m-a lovit
Iubeam sau eu eram iubit

Și am visat păduri, păduri
Și vietăți cu ochii mari
Păduri cu brazi și de stejari.

Veneau din umbre de mantii
În somnul meu să înfrunzească
Ca într-o vară nefirească.

O ploaie grea cădea la rădăcini
Lumină dintr-o altă lume
Peste o pădure fără nume

Am înfrunzit și eu în vis
Copac cu frunze tremurate
...Un glas de voievod aud:
Ești falnic, ai să fii cetate...

MONUMENTUL
. LUI TUDOR VLADIMIRESCU
de la PADEȘ

UMANITĂȚI

Omul nu e o pasiune inutilă

Pasiunea e prea adeseori privită în evul modern, ca o simplă năzuință, o activitate, un **Streben** — cum spun germanii. Dar ea nu este, doar, un **a-cuprinde** ci și un **a-fi-cuprins,** nu este o acțiune a noastră sau pornirea spre o acțiune, ci o acțiune a ceva ce te depășește, ce devine activ în tine. Am putea spune că pasiunea e o adevărată conflagrație cosmică în care sîntem, uneori, prinși. Ceva se deșteaptă în noi, se descopere, se revelează, atunci cînd ne lăsăm cuprinși de o pasiune. O psihologie care continuă să manevreze cu aptitudini, cu talente, propensiuni, capacități, nu va putea explica pasiunea. Căci esențial, în acest sens, nu este ceea ce **pornește** din noi, ci ceea ce **primim.** Lumea modernă axată pe acțiune tinde să neutralizeze, să obtureze pasivitatea fecundă a pasiunilor Desigur, Iubirea înseamnă a iubi, a face totul pentru fericirea ființei iubite, dar mai înseamnă a fi pătruns de Iubire sau mai scurt **a fi Iubire.** Pasiunea înseamnă, concomitent, acțiune și pasivitate, comportament în spiritul tendinței pasionale și întrupare a unei fervori pasionale. Pentru a iubi nu e de ajuns să faci gesturi afectuoase, ci trebuie să te supui, să te lași cuprins, să te deschizi unui sentiment oceanic. Iubirea care e întotdeauna mai puternică decît cel care iubește, îl „cuprinde" pe acesta, se „întrupează" în el. Iubirea **este** înainte de a se **face.** Omul trebuie să devină **cel-care-iubește,** să fie însăși **Iubirea,** pentru ca să iubească

Omul însuși care trăiește o pasiune devine o întrupare a acelei pasiuni. Este, oare, o mai nobilă pasiune umană decît aceea a omului? Cu ani în urmă, nu prea mulți, Jean-Paul Sartre afirma răspicat: „Omul e o pasiune inutilă!" De fapt, condamnarea umanului este o îndeletnicire nefastă pe care omul a cunoscut-o din cele mai vechi timpuri. Ne amintim sentința capitală care a curmat existența unui mare gînditor **și om adevărat,** Socrate.

E bine cunoscută, încă din timpul anilor de școală, acea dilemă etică pe care dascălii de limbă și literatură franceză o propun, pe marginea tragediei din secolul al XVII-lea și, îndeosebi, a teatrului lui Corneille: dilema celui care are de ales între pasiune și datorie. Pasiunea inimii Chimenei o împingea spre Rodrigue, datoria ei față de tatăl ucis în duel, de același Rodrigue, o determina să-l urmărească pe acesta în justiție, să-i dorească pieirea. Tragică sfîșiere lăuntrică. Datoria e opusă pasiunii în spațiul aceluiași suflet.

De fapt, nu e vorba de două entități cu totul diferite între ele. Pentru sufletele pătimașe ale teatrului clasic, datoria este o pasiune, cel puțin egală în vigoare cu pasiunea inimii. Sentimentul apartenenței la o castă cu întreaga suită de drepturi și îndatoriri, pe care această apartenență le încumbă, sentimentul atît de puternic al onorarei constituind o adevărată axă a unei ființe, o temelie a existenței sale, participarea la miturile și ritmurile unei caste, toate acestea se întîlnesc într-un nucleu pasionat ardent și tenace. Nu ne mirăm dacă, ciocnindu-se de această magmă arzătoare, o biată iubire prea-personală, oricît de violentă ar fi pasiunea inimii, se va frînge. Lupta între „datorie" și „pasiune" este aceea între două pasiuni divergente. Se pare că o lege antropologică interzice — sub amenințarea unei grave sciziuni interioare — conlocuirea a două sau mai multe pasiuni simultane, în același suflet.

Pasiunea datoriei sau a legii este una dintre cele mai devorante propensiuni ale conștiinței umane. Pasiunea rară, desigur, căci satisfacțiile pe care le realizează cel posedat de ea sînt austere voluptăți morale Ascultarea legii, supunerea la o ordine, urmarea unei discipline, împlinirea datoriei sînt mai curînd îndeletniciri pasionale decît obligații, pentru comunul muritorilor.

Pentru omul dreptății, lumea este o imensă balanță în care binele e în cumpănă mai puțin cu răul cît cu mai-binele. Spirit geometric, acest om al dreptei cumpene tinde să privilegieze formele într-o ordine a desăvîrșirii lor. Forma, pentru el, este o necesitate recunoscută. Om al ordinei, el se bucură de chingile regulilor și găsește că nimic nu exaltă mai mult fervoarea, puterile, geniul unui om, decît strînsoarea severă, decît ascultarea preceptelor

Paradoxal, omul supunerii la lege este omul maximei libertăți. Formula marxistă după care libertatea este necesitate recunoscută are un tîlc profund pe care marii oameni ai dreptății, ai datoriei îndeplinite, pasionații legii l-au deslușit. Supunerea în fața legii nu este apanajul spiritelor ori sufletelor servile. Dimpotrivă. Cel care are pasiunea dreptății nu va face niciodată compromisurile. micile lașități, cedările în fața convențiilor comune caracteristice multor spirite mediocre. Căci pentru el, deasupra intereselor, a afectelor, a realității însăși în diversitatea ei, stă nestrămutată, unică și absolută, obiect al pasiunii sale, Legea.

Nicolae BALOTĂ

TEATRU

Cronicarul dramatic

Scriitorul român e în așa fel structurat sufletește, încît dacă se suie într-un copac, dorul de țară îl usucă. A depășit Chitila — i se pare că s-a înstrăinat, devine pășunist; ajuns în cele două Americi, vede doar Bolintinul din Deal și din Vale. Patriotismul pietrei e să rămînă piatră, dînd trăinicie zidului, bordurei, barajului. Sensul profund al dorului e aici dorința de te face util, în așa fel încît, chiar dispărînd fizicește să rămîi pururi acasă.

Nu altfel stau lucrurile cu cronicarul. Dramatic sau ba, acesta, prin temperamentul său bilos, își trăiește cronica, amestecîndu-se în ea pînă peste poate. A da seama despre un eveniment a echivalat uneori cu a-ți pune capul pe butuc — vezi Miron Costin, Stolnicul Constantin Cantacuzino, adică într-un fel a a-ți face seama. Radu Popescu era intrigant, cu limbajul savuros al certei lîngă gard. Prinț al gîlcevei, el este cronicarul pătimaș al luptei dintre partide.

Teatrul fiind un ultimă instanță istorie camuflată cere de asemenea un cronicar viu. Nicăieri nu trebuie mai multă obiectivitate ca aici — și rar oameni mai subiectivi. Cine ar pune cap la cap cronicile dramatice, de la începutul teatrului românesc, poate că ar realiza cel mai viguros spectacol național. Pretindem și noi observatorului teatral de azi participare, cu toată ființa, la joc.

Marin SORESCU

FILM

Prețul de cost și inteligența

Filmul costă. Și cel prost și cel bun. La fel de mult. De aceea realizarea unui film naște o răspundere sporită. Ori tocmai chinga aceasta a răspunderii îngrădește libertatea de mișcare a cineastului. A scrie o poezie, a picta un tablou, a compune un șlagăr, nu impune decît o răspundere morală, pe cînd în realizarea unui film fiecare „secvență" e grevată de răspunderea materială cea mai directă. De aceea creatorul autentic (intotdeauna dublat de un om moral minus, desigur, marchizul de Sade) are de luptat în permanență cu propria lui sfială. Se știe însă că tocmai constrîngerea este aceea care ucide arta.

Dacă cineaștii ar lucra cu valori minime, navele lor ar prinde iute înălțimi. Așa, retența retează aripele. Iar ei se agață de stînci și grohotișuri cu mișcări duioase dar chinuitoare. Cum însă de adormirea conștiinței sociale nici nu poate fi vorba, nu s-ar putea, mi-am zis eu, găsi o modalitate care să reducă substanțial prețul de cost al filmului. Măcar pînă sărim hopul, adică pînă în clipa în care filmul românesc își va găsi un loc printre cinematografiile de frunte ale lumii. Există o singură materie primă care, dacă vrei, nu costă nimic: inteligența. „Nici lui Leibniz, nici lui Newton nu li s-a plătit nimic pentru descoperirea calculului diferențial și integral, nici lui Descartes pentru geometria analitică" (Gr. C. Moisil — Îndoieli și certitudini). Ori, nu trebuie să fii nici Newton, nici Leibniz pentru a descoperi cum se poate reduce prețul de cost al unui film. E simplu: ridicînd la maximum procentul revenind inteligenței și coborînd la minimum pe acela cuvenit tehnicii, decorurilor și — mai ales — procedeelor de superproducție. Nu zic să ne întoarcem la lanterna magică dar, dacă analizăm acea copleșitoare scenă din „Fragii sălbatici" în care bătrînul medic parcurge o stradă pustie (deci fără figuranți) cu ferestrele bătute în scînduri(deci fără decor costisitor) și este asaltat de un dric (deci fără filmări în Paramaribo, pe transatlantice sau în fundul mărilor) vedem că inteligența lui Bergman a suplinit procedeele costisitoare. Pentru că aceeași scenă putea să se desfășoare într-un imens oraș hibrid (între New York, Alma Ata și Tokio) dricul să fie un gigantic element de butaforie baroc, iar străzile să fie populate de mii de figuranți de aceeași înălțime, îmbrăcați în frac. In același mod „operațional" poate fi rezolvată orice scenă din vis sau din realitate pentru că „tipul cel mai clar de inteligență este gestiunea modernă — acest rezultat bun al unui trist experiment" (M. Maliță — Glose despre inteligență). Deci, pentru a-i parafraza pe piloții englezi care au pus bazele cercetării operaționale în dorința lor de a provoca maximum de distrugeri cu minimum de bombe, cinematografia noastră are nevoie de a realiza filme de maximă calitate prin minimum de mijloace costisitoare. In ambele exemple factorul hotărîtor îl constituie inteligența.

Leonid DIMOV

Muzică la Royan

Estuarul Girondei este, parese, un pitoresc avanpost al Oceanului Atlantic, implîntat cu semeție în vechiul continent. Față de această poziție frumos sălbatică, melomanii animatori ai festivalului de la Royan n-au rămas indiferenți. Dovadă acea „Entree libre chez Xenakis" (Intrarea liberă costa 25 de franci) desfășurată pe plaje, unde sunetele anarhice, aleatorice, ale valurilor se împleteau cu stochastica ori cu muzica markoviană, determinată pe intortocheatele căi ale matematicii. Oceanul avea ce nu avea muzica și invers.

Cel de al 8-lea festival de muzică contemporană, despre care aflăm că a fost „cel mai ardent" (Les lettres françaises), „eclectic și substanțial". (Le Monde) a avut, ca și în alți ani, o orientare specială, o teză. Anul acesta atenția s-a îndreptat spre muzica est-europeană, mai puțin cunoscută acolo, deci atractivă, a priori, prin inedit. (In prezentări, misterul inedițului a fost uneori exagerat, accentuîndu-se astfel, în mod oarecum fals, „eroismul descoperitorilor". In fond, muzica românească, necunoscută încă la valoarea ei, nu este totuși complet străină unor urechi avizate).

Dimensiunile festivalului îl recomandă ca pe una dintre cele mai interesante astfel de manifestări de pe continent: personalitățile organizatorilor (Messiaen, Le Roux, Auric), nivelul formațiilor sau soliștilor invitați, panoramicul program care a cuprins o istorie și o extinsă geografie muzicală a secolului, de la „Muzica pentru coarde, celestă și percuție" a lui Bartok, pînă la improvizațiile colective ale formației „New phonic art" condusă de celebrul Vinko Globokar.

In acest caleidoscop etnic și stilistic, prezența românească a fost, credem, dintre cele mai vii și mai atractive, atît compozițional cît și interpretativ. Pentru că valoarea omnirecunoscută a formației „Musica nova" nu mai poate fi pusă în discuție. Ea a prezentat în Franța un program firesc axat pe lucrări românești contemporane, deși a cuprins și piese de Gorecki sau Tansinger. Au fost interpretate „Joc secund" de Myriam Marbe (premieră mondială). „Polimorfie 5X7" de Costin Miereanu, „Sita lui Erasosthene" de Anatol Vieru, „Variațiuni" de Dan Constantinescu și „Circulară" de Ștefan Zorzor (premieră mondială). In afară de acestea s-au mai prezentat lucrări intrate în repertoriul formațiilor străine. Astfel un trio din care se remarca marele flautist Severino Gazzelloni a cîntat în primă audiție mondială piesa „Triplum" de Ștefan Niculescu, iar orchestra O.R.T.F., condusă de Bruno Maderna a prezentat premiera lucrării „Ecran" a lui Anatol Vieru.

Răsfoind cîteva din ziarele franceze de prestigiu, vom vedea că muzica românească, prin reprezentanții săi aleși să-i poarte mesajul, a avut ecoul pe care-l merită. Astfel Maurice Fleuret de la „Le nouvel observateur" îi consideră pe Vieru și pe Miereanu „în fruntea revoluției muzicale", iar lucrarea „Ecran" a celui dintîi este „stranie și subtilă, una dintre cele mai bogate piese simfonice". Este elogiată de asemenea „înalta calitate a formației „Musica nova". Jean Hamon laudă în „Combat" „farmecul, atracția și prospețimea ce caracterizează savurosul „Joc secund" de Myriam Marbe, un divertisment plin de brio, de degajare, de viață". Pentru Jacques Louchampt, în „Le Monde", „Musica Nova" este o „excelentă formație", iar „Ecran a marcat valoarea internațională a lui Anatol Vieru" fiind „o superbă piesă de orchestră" și încheie „pe acest Ecran s-a proectat un mare talent".

Acestea fiind îmbucurătoarele rezultate ale străduinței compozitorilor noștri, așteptăm ca forurile competente, și în primul rînd Uniunea Compozitorilor, să se îngrijească de difuzarea lor în așa fel încît nicăieri să nu mai părem o surpriză, muzica noastră să fie așteptată cu nerăbdarea cu care aștepți o valoare sigură nu o lipsă misterioasă din orizontul cultural.

Costin CAZABAN

ARTE ARTE

TELEVIZIUNE

Redactori

Redactorii de televiziune sunt și soldați și generali. Sunt soldați fiindcă fac toată caraula, tot ce ține de execuție. In mod practic, toate emisiunile de televiziune sunt realizate de ei. Chiar și acolo unde apar colaboratori externi, există dublura unui redactor care poartă răspunderea. Redactorul răspunde de ziua de filmare, redactorul răspunde de operator, sunetist și electrician, redactorul răspunde de mașină și de șofer, redactorul răspunde de pelicula și de developarea ei ; redactorul este de față la montaj, redactorul prezintă spre aprobare materialul finit. Ca soldat, redactorul este un factotum ; de orice se poate dispensa televiziunea în afară de redactorii ei. Doamne ferește de colaboratorul extern care lucrează pentru televiziune fără redactor sau lucrează cu un redactor debil : e ca și cînd Virgiliu l-ar fi părăsit pe Dante în mijlocul „Divinei Comedii". Încotro s-o iei ?

Am lucrat un număr de ani pentru televiziune și afirm cu mîna pe inimă : există o psihologie foarte specială a reporterului aflat în fața unui interviu, a unei mese rotunde, a unui reportaj. Există o emoție de creație care e foarte bine să se mențină și care nu trebuie anulată de mici sicîieli organizatorice. In împrejurarea aceasta redactorul de televiziune poate să devină general. Și nu numai că poate dar și trebuie. Un reporter de televiziune-general ia conducerea întreprinderii cu autoritatea neclintită, garantînd nu numai ziua de filmare dar și psihologia ei.

Fără să fi fost măcar o dată în cauză, nu-și poate nimeni imagina ce diferență colosală este între o emisiune realizată cu un redactor bun și o alta realizată cu un redactor mediocru. Din punctul acesta de vedere pentru Elisabeta Mondanos trebuie să se compună un recviem. Afirm cu toată liniștea că o emisiune aplaudată se datorează jumate-jumate, frățește, autorului și redactorului egal. Fiindcă un redactor-general are nu numai aptitudini organizatorice, dar este mai ales un om inteligent și instruit, un practician de concepție care știe fără abatere ce anume se încadrează în specificul și interesele televiziunii și ce nu. Autonomia colaboratorului începe numai în clipa cînd s-a ajuns la o înțelegere cu redactorul emisiunii.

Dinspre partea aceasta, e foarte important ca redactorii de televiziune să fie ei înșiși foarte pătrunși de interesele instituției în care lucrează, să aibă o concepție clară a temelor care se propun, și în tratativele cu colaboratorii să adopte o atitudine activă. Pe de altă parte, însă, din clipa în care s-a căzut de acord, același redactor trebuie să garanteze neamestecul în munca colaboratorului extern. Fiindcă televiziunea are nevoie de un climat de muncă specific, în care higiena relațiilor este prima clauză de statornicit. Să cerem dar să și garantăm !

Sz. P.

ARTE PLASTICE

Tinerii

Cine sînt tinerii, cine poate fi numit tînăr și, mai ales artist tînăr, nu se prea știe. Se emit atîtea păreri în această privință încît nu sînt eu cel chemat să lămuresc problema. Virsta, implinirea sau neimplinirea încă, pot fi criterii adecvate. Afirmările sau confirmările, mereu repetate, la diverse nivele, de asemeni. Oricum, dacă ar fi să rămîn la două caracteristici, mie apropiate, aș sublinia în arta tinerilor, noutatea, pe de o parte și pe de alta, putința mereu improspătată a experimentării. De altfel, aceste aspecte se leagă între ele.

Ceea ce este nou cu adevărat în artă, la un mod mai general, implică în primul rînd o conștiință, un caracter corespunzător. Tinerii, trebuie spus, au reușit în anii din urmă să-și asume o participare estetică foarte limpede. Ei nu au făcut altceva decît să preia în masă date caracterizînd, în procesul evolutiv, o personalitate sau alta. Accidentul s-a transformat în lege. Nu se mai lucrează la întîmplare. Participarea afectivă, la temă, devenită în unele cazuri chiar obsesie, increderea în intimitatea de neînlocuit a sincerității, puterea de a fi tu însuți în perimetrul ideilor cele mai familiare, sînt bunuri de preț și cîștigate pentru totdeauna. Nu greșim cînd atribuim tinerilor astfel de merite. Expozițiile personale, lucrările de atelier, vin să sprijine aceste considerații. Ele devin evidente, dacă avem în vedere saloanele colective, mai evidente chiar în astfel de ocazii. Un prilej, asupra căruia nu mă îndoiesc, nimerit pentru înțelegeri sporite, îl va constitui apropiata expoziție dedicată semicentenarului partidului. Din tot ce am văzut pînă acum, tinerii, prin virstă ori talent, aduc o viziune mult îmbogățită despre ceea ce îndeobște numim artă angajată. Tensiunea estetică este modul particular al unei etici solide, trăită fără echivocuri.

Despre mult blamatul, uneori, experiment, înțeles, cel mai adesea, drept rebut oarecare, se vorbește și scrie cu degajare. Este considerat un rău necesar, adică, orice artist are dreptul să greșească, din greșeala de astăzi se va ridica, poate chiar prin negație, opera de mîine, firește, adevărată întru totul și nemuritoare. O privire mai atentă însă ne relevă surprize. Ceea ce nu intră în normele uzuale și nu poate fi catalogat imediat este numai experiment, deoarece tirania cuvîntului neacoperit și labil e imensă. Este amuzant să observi cîte opere declarate net experiment, după un timp relativ scurt, au fost considerate valori indiscutabile. Desigur, se invocă distanțarea în timp, ascuțirea criteriilor și altele. In fapt, judecata pripită, de tipul locului comun, subliniată de evidență, cedează. Adaptarea la concret devine tot abstracțiune. Există însă și un experiment pur, absolut, de esență alchimică, atît de necesar viitorului, nu în realitatea ci posibilitățile lui, nebănuite încă dar nu mai puțin esențiale. Nimeni nu se dedică lui exclusiv, dar în fiecare dintre noi, tentația dă relief aparte, mai bogat, tuturor structurărilor.

Gr. H.

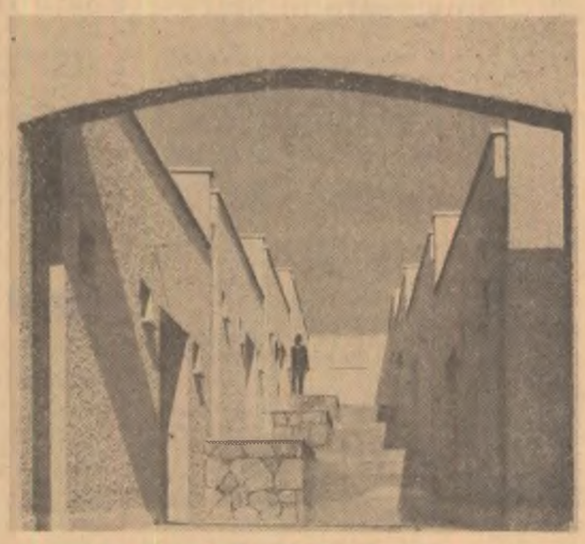

SPORT

Biciclistul predicator

Pe Sărindar colț cu Brezoianu, peste drum de căminul de studenți și de chioșcul de biscuiți, covrigi și răcoritoare, l-am văzut într-una din primele zile ale lui mai pe bătrînul pensionar, fost șofer („fără nici un accident !" preciza oricui voia să-l cunoască) cu bicicleta lui zdrăngănitoare ca o bucătărie de campanie pe roate — mă miram că nu scotea fum — pe care face, nu chiar **Turul lumii**, totuși lungi plimbări pe aici prin ograda Europei.

Voinic, sănătos tun, roșu la față, proaspăt ras, cu o bombare a pieptului semeață, cu o mustăcioară cît coada de iepure și albă, periată fir cu fir, el dădea voios explicații amănunțite, pe un ton de predicator modern și bonom, în legătură cu isprăvile sale cicliste la o vîrstă „înaintată", cînd alții fac, sedentari, politică în Cișmigiu.

Două fete, două studente mici și cuminți, captivate de acest bunic verde și de vehiculul său extravagant și care plănuiau și ele o excursie în grup pe bicicletă prin Iugoslavia, ascultau cu sfințenie sfaturile bătrînului. Fetelor, spunea el, să nu beți apă multă, cînd porniți la drum, beți lapte și mai ales nu fumați. Nu fumăm, protestau ele și laptele ne place, bem zilnic, laptele liniștește. Foarte bine, foarte bine, aproba el, atunci o să vă fie ușor. Mergeți mult dimineața de tot și seara, dacă e cald, în restul zilei să vă dați pe la umbră. Așa, fetele tatii... Nu mîncați mult, carne mai puțin, fructe mai ales și verdețuri și cîte o bucățică de zahăr din cînd în cînd. Salutați cuviincios lumea din mers ; cînd pedalezi încet și rar, se poate, bicicleta e singura invenție de pe care poți să-i dai frumos omului bună ziua fără să ai aerul că mergi mai repede decît el, sau, cine știe, că te-ai pricopsit. Luați cu voi și un vătrai, ca ăsta — și scoate de sub cadru, de lîngă pompa de umflat cauciucurile, un fel de spangă mai scurtă — — că mai sînt și oameni răi... Una din fete notează serioasă totul într-un carnet. Trebuie să călătoriți, să vedeți lumea, pe jos, pe bicicletă, cu trenul, cum s-o putea, fiindcă, vă garantez, țara noastră o să vi se pară p'ormă și mai frumoasă, nu există alta mai frumoasă, și eu am umblat ceva... Nu vă certați cînd mergeți, cîntați laolaltă ori spuneți-vă glume, creierul atunci lucrează mai bine, mușchii se fac ca oțelul... Luați cu voi și steguțele, drapelele țărilor prin care veți trece. La granița respectivă, puneți steguțul respectiv pe ghidon, în inelul prevăzut, ca ăsta de aici, și strigați : România salută țara respectivă ! așa e frumos...

S-a strîns multă lume în jur. Unul din cei care au totdeauna „bilete în plus" pentru cinematografele de pe bulevardul apropiat, își face loc prin mulțime, vede bicicleta greoaie, încărcată ca un asin, cu vopseaua verde scursă pe scheletul metalic grosolan, și dezamăgit zice, mișule, ia-ți una de curse, așa, — și aplecîndu-și spinarea, își rotește umerii ca Merkx în Turul Franței — te mai iei și după cîte un autobuz în trenă, ori te agăți de el, să vezi atunci viteză !

Bătrînul se întoarce de la fetele lui îl privește perplex. Ăsta nu-i sport, răspunde cu mîndrie și cu mustăcioara lui albă sbîrlită. N-o fi, spune șmecherul, dar mergi mai iute, nu te costă și tot acolo ajungi...

SUPLINITOR IX

revista străină

● **IUNOST** (nr. 4, a.c.) continuă publicarea romanului **Liubov c electricestvu** de Vasili Axionov, tînăr prozator cunoscut publicului nostru prin cărțile **Colegii** și **Bilet spre stele.** La rubrica **Crug citenia** sînt semnalate, printre altele, cel de-al șaselea volum de versuri **(Vara pe pămînt)** al lui Oleg Dmitriev și studiul lui Lev Boroboi, **Dialog,** care face parte dintr-o trilogie critică **(Drumul cuvîntului, Limba scriitorilor, Dialog** sau **Schimbul de sentimente și idei)** avînd ca subiect limba literară a scriitorilor. Activitatea teatrului Taganca, „teatrul poetic", cum mai este numit, face obiectul unui interesant articol semnat de M. Turovskaia. Comentariul are în vedere în mod special piesa **A zori zdes tihie** de Boris Vasiliev, pusă în scenă de I. Liubimov.

●**SOVETSKI EKRAN** (nr. 8, a.c.). Sub titlul **O întreprindere curajoasă** Evgheni Korșunov analizează pe larg filmul **Soarele negru,** o producție a studiourilor bieloruse. Așteptat cu mult interes și comentat încă înainte de apariția sa pe ecrane, filmul are ca temă mișcarea de eliberare a țărilor africane. Rolul principal (cel al unui prim-ministru african) a fost încredințat actorului senegalez Ambrois Mbia.

● **LA POLOGNE** (nr. 5, mai, a.c.). Romanul cunoscutului scriitor polonez Wladyslaw S. Reymont, **Țăranii** (premiul Nobel în 1924) va fi transpus pe ecranele T.V. sub forma unui serial în treisprezece părți, fiecare de cîte 50 minute. Se apreciază că, datâ fiind faima internațională de care se bucură această carte, filmul va interesa și televiziunile altor țări.

● **LE MONDE** (23 apr., a.c.). Două pagini dedicate „tendințelor tînărului roman" francez. Se disting, în principal, două familii de scriitori : „exploratorii terenului lingvistic" (după Jacques-Pierre Amette ei ar fi Jean-Pierre Gaxie cu **Graffites,** Jean-Pierre Morel cu **Mural,** Robert Lapoujade cu **l'Inadmissible,** Francois Lejeune cu **Plog** etc.) și adepții egotismului care, potrivit opiniei lui Alain Clerval, urmăresc „restabilirea prerogativelor unui principat interior" (Didier Decoin cu **Laurence,** Patrick Modiano cu **la Place de l'Etoile,** Cristian Giudiccelli cu **Une leçon particulière,** Denys Viat cu **le Coeur en bandouliere** etc.). Jean Cayrol, director literar al ed. Seuil, și Georges Lambrichs, directorul colecției „le Chemin" a ed. Gallimard, evocă în două interviuri activitatea lor de „descoperitori" ai unor noi talente. În sfîrșit, trei autori tineri (Jacques-Pierre Amette, Michel Chaillou și Jean-Loup Trassard) își expun concepția lor despre rolul scriiturii.

● (30 apr., a.c.). Pablo Neruda despre culegerea sa de poezii, **Estravagario,** apărută recent în ed. Gallimard sub titlul **Vaquedivaque :** „Cuvîntul testament și ceea ce implică el au aparținut dintotdeauna universului poeziei. Dv. aveți, datorită lui Fr. Villon, unul din cele mai ilustre exemple. Aceasta răspunde mai întîi nevoii poetului de a pune ordine în viața sa, în umbrele și visurile moștenirii sale. În **Testament autumnal** din **Vaquedivaque** încep să împart lumea, această mică lume care mi-a aparținut. Ideea testamentului devine atunci o formă poetică particulară, o formă chiar mai fericită, în măsura în care cel ce scrie se regăsește în nuditatea sa definitivă, gata să reînceapă viața.

● „Paul Celan între umbră și lumină. O mare voce a poeziei germane" sub acest titlu René Wintzen traversează într-un articol pertinent principalele etape ale operei acestui autor considerat „cel mai mare poet de limbă germană după Rilke și Gottfried Benn". În aceeași pagină se publică în traducere poemele **La Fuque de la mort** și **Lit de neige.**

● (2—3 mai. a.c.). În cadrul festivalului de la Cannes, Franța va prezenta următoarele filme de lung metraj : **les Mariés de l'An II** de Rappeneau (cu Belmondo în rolul principal), **Souffle au coeur** de Louis Malle (cu I. Massari, Benoit Ferreux, Daniel Gelin etc.), **Raphael ou le debauché** de Michel Deville (cu Moris Ronet, Françoise Fabian, Jean Vilar etc.) și **le Bateau sur l'herbe** de Gerard Brach. Festivalul va fi inaugurat cu filmul **le Feu sacré** de Vladimir Forgency.

● **PARIS MATCH** (1 mai a.c.) Cel de-al 43-lea Oscar pentru muzica de film a revenit compozitorului Francisc Lai (pentru muzica la **Lowe Story).** Cu excepția lui Maurice Jarre, care a mai obținut acest premiu de două ori, nici un alt muzician francez n-a mai figurat vreodată printre laureați. Francis Lai, fiul unor horticultori din Nisa, a debutat ca acordeonist. Remarcat de Edith Piaf, el devine acompaniator al acesteia și, implicit, face cunoștință cu o serie de personalități care, într-un fel sau altul, toate vor contribui la lansarea sa : Pierre Barouh, Lelouche, Mireille Mathieu. Francis Lai a scris peste 400 cîntece și s-a bucurat de concursul celor mai buni interpreți francezi de la Yves Montand la Nicole Croisille. Se pare însă că Mireille Mathieu rămîne interpreta preferată a cîntecelor sale. Se spune, de pildă, că **Lowe Story** în versiunea ei, „a zdrobit" pur și simplu pe cea a lui Tino Rossi.

● **CINÉMONDE** (apr., a.c.) Romancierul Romain Gary, care și-a făcut debutul cinematografic cu **Les Oiseaux vont mourir au Pérou,** va începe un nou film intitulat **Kill.** În centrul acțiunii — doi agenți ai Interpolului, însărcinați cu descoperirea coordonatorului suprem al unor traficanți de droguri. Rolurile principale au fost încredințate lui James Mason, Stephen Boyd și Jean Seberg. Filmările vor fi făcute în Spania, Tunisia, Afganistan și Yemen.

● **L'EXPRESS** (26 apr.-2mai, a.c.) „Cu noul său film — **Asasinii ordinei,** se spune, Marcel Carné speră să scape în sfîrșit de cinemateca unde l-au închis deja istoricii celei de-a șaptea arte". Filmul, inspirat de romanul lui Jean Laborde, înfățișează povestea unui om care, suspectat de un delict minor, moarte la comisariat in urma interogatoriului la care a fost supus. În rolul principal — Jacques Brel. Așa dar, Carné speră. Deși nu ezită să declare că „e dificil să fi un clasic în viață".

● Unul din autorii cei mai citiți ai lumii dar, poate și dintre cei mai ignorați de critică, Jules Verne, constituie subiectul unui eseu apărut recent în editura Maspero — **Lecture politique de Jules Verne** de Jean Chesneaux. Recenzînd această lucrare Fr. Lacassin observă că meritul autorului este de a nu se fi conformat „nici clișeelor. nici uzanțelor", intenționînd și reușind pe deplin „o lectură adultă" a operei lui Verne.

u. v. z.

TAPISERIE de AURELIA GHIAȚĂ

literatura și antologiile

ORAȘ MUNCITORESC

Epocă și destin

Un moment de seamă în evenimentele vieții de breaslă a artiștilor l-a constituit inițiativa grupului de creatori care au cerut înființarea unei Asociații de susținere a nevoilor de creație. Documentul acestei inițiative a fost publicat în „Adevărul" din 26 iunie 1934. Îl reproducem :

O asociație independentă a scriitorilor și artiștilor

Poezia, pictura, muzica și arta dramatică din România, suferă în ultimul timp în dezvoltarea lor adevărată. Piedici neînțelese se ivesc în calea artiștilor și în cea a elementelor tinere care, nedumerite, de o neînțelegere din ce în ce mai vizibilă, se pierd sau se falsifică spre a putea trăi.

Arta de la noi e roasă de concesii făcute nepotismului, dorinței de parvenire și protecționismului, înăbușind orice aspirațiune sinceră.

Pentru a împiedica corupția actuală și a putea susține și creia posibilități de desvoltare a talentelor din toate domeniile ; a talentelor neprevăzute — căci numai astfel vom avea o artă demnă în adevăratul ei sens ; pentru libera expresie a tuturor formelor de artă, — noi, subsemnații, luăm inițiativa unei Asociații independente a Scriitorilor și artiștilor din întreaga țară, care-și propune următoarele obiective :

— pentru editarea în condiții demne, a scriitorilor tineri, împotriva selecționismului părtinitor și rușinos ;

— pentru deschiderea unui salon de expoziții libere fără juriu, pentru ilustrarea largă a tuturor tendințelor în artă :

— pentru constituirea unei cooperative susținute de stat care să furnizeze materiale plastice ;

— acțiune comună împotriva modului abuziv de decernare a premiilor ;

— pentru o liberă manifestare prin conferințe, procese literare, anchete, volume colective ;

— pentru tipărirea unei reviste în care să se facă schimburi de idei și de articole cu scriitorii din străinătate ;

— pentru admiterea de către stat a schimbului de expoziții gratuite cu străinătatea ;

— pentru admiterea ;

— pentru ajutorarea scriitorilor și a artiștilor fără resurse, de către instituțiile oficiale ;

— pentru constituirea unor acorduri libere, unde elementele din toate păturile sociale vor putea lua contact cu profesioniștii din toate ramurile artei ;

— pentru formarea unui teatru liber de regizori și actori tineri, diletanți ; coruri populare și centre muzicale.

Această Asociație ne privește într-o măsură foarte largă pe toți acei care, într-un fel sau altul, se exprimă în artă.

Semnează :

Victor Eftimiu, Alexandru Philippide, Petre Pandrea, Mircea Damian, Ion Damian, Ion Călugăru, Mac Constantinescu, Radu Boureanu, Barbu Lăzăreanu, Mircea Grigorescu, Alexandru Sahia, Eugen Constant, Ștefan Roll, Alexandru Sahighian, Scarlat Callimachi, Bob Bulgaru, Lucian Boz, Alexandru Mihăielanu, A. Munte, Al. Robot, Sandu Eliad, Al. Calistrat, Dr. Ygrec, Victor Brauner, Em. Riegler, — Dinu, Iacob Sternberg, Dida Solomon, Andrei Tudor, Stoian Gh, Tudor, Alexandra Mezincescu, Grete Melitineanu, Gellu Naum, Dan Petrașincu, C. N. Negoiță, Emil Ungher, Emilian Bicov, Vera Frimu, Gheorghe Ripă, Medi Dinu, C. Papatrandafil, Alexandru Ciucurenco, Radu Stoicescu, Stelian Popescu-Ghimpați, Radu Gheorghiță, N. C. Georgescu, George Dumitrescu, Sabin Vasia, Al. Raicu, Florica Popescu (de la Opera Română), A. Serbeanu, Em. Vinea, Ilie Zaharia, Grigore Cluceru, Eugen Drăgușescu și mulți alții.

Asociația s-a constituit virtual, dezideratele ei însă rămîneau un vis frumos. Cine putea spera la o solicitudine pentru susținerea artelor și a creatorilor ei din partea unei stăpîniri care se dezinteresa de felul în care trălesc artiștii, condițiile în care sînt siliți să creieze ?

În publicațiile progresiste acțiunea a fost continuată prin scris proteste și relevarea cîte unei situații disperate a scriitorului cutare, pictorului, actorului. Tragica și prematura moarte a lui Bogdan Amaru, Bob Bulgaru, Nicolae Cristea, Alexandru Sahia, și a atîtor alții, care ar fi putut să înavuțească și mai mult patrimoniul nostru cultural, stă mărturie a neînțelegerii acelor vremi pentru destinele artiștilor și scriitorilor.

Doleanțele anunțate în apelul de mai sus al proiectatei Asociații n-au putut fi realizate în epoca aceea. Dar ele s-au împlinit, la dimensiunile și generozitatea nevisată pe atunci, în anii României socialiste, anii inițiativelor culturale fără precedent.

Gheorghe DINU

Pastel și limbaj

Au antologiile și o altă utilitate decît aceea didactică ? Mi-am pus întrebarea răsfoind „antologia pastelului românesc" pe care Mircea Tomuș și Petre Stoica au publicat-o recent sub titlul **Efigiile naturii.** Mărturisesc că nu știu, mai cu seamă în ce privește antologiile tematice ori pe genuri cum este aceasta, afară de cazul cînd sînt alcătuite de mari poeți. Dar faptul că avînd o utilitate mai degrabă modestă nu oprește pe poeți și pe critici de a le compune în continuare arată o psihologie interesantă a tipului ca atare de scriere. Ce este la urma urmelor o antologie, indiferent de criteriile ei ? Expresia, aș zice, a unui instinct creator deviat, încercarea de a construi cu materiale străine. O antologie a pastelului românesc nu pur și simplu o culegere, ci o încercare de a defini domeniul însuși al pastelului, în funcție de o idee proprie. Fiecare gîndește o astfel de antologie într-un chip diferit. De unde putem trage concluzia că antologia este operă de autor, prin excelență, fără înțeles în afara ideii de bază. Nimic dintr-o banală culegere în esența antologiei : a antologa vrea să fie a trece în propietate personală un gen, o perioadă istorică, o parte din literatură.

Atît antologia în sine cît și prefața lui Mircea Tomuș vădesc acest lucru. Se pornește, firește, de la o definiție a pastelului. Se cuvine să luăm în considerare pe lîngă „simpla înfățișare, oglindire, a unui obiect exterior" și (sau mai ales) „tensiunea lirică născută din contactul eului cu o realitate". Pentru Mircea Tomuș pastelul reprezintă așadar o poezie lirică în care, mai importantă decît descripția, este atitudinea. „Există o filozofie de a scrie pastel", remarcă criticul O dată găsită definiția, urmează încercuirea terenului, aflarea structurilor. Nu voi intra în detalii ; e de ajuns să spun că foarte complicata compoziție a antologiei reflectă fidel aceste structuri ale pastelului analizate de Mircea Tomuș.

Să ne oprim o clipă asupra definiției. Criticul distinge în evoluția pastelului două momente Pastelul tradițional ar implica o armonie între subiectul contemplator și natură, o natură subordonată ideii, rațională sau chiar domestică, legală și socială ; în vreme ce pastelul modern „se ridică pe temeiuri contrarii : un univers dacă nu ostil, în orice caz străin și de neînțeles, alcătuit haotic și manifestîndu-se haotic, sub forma unor desfășurări oarbe de energie" Ceea ce lipsește din această paralelă este aspectul **literar.** Cine compară un pastel de Alecsandri și unul de Blaga observă, înaintea diferenței de atitudine asupra realului, schimbarea noțiunii însăși de real, de natură. La Alecsandri, la Coșbuc, natura se poate recunoaște ; la Blaga, ea comportă o deformare semnificativă care-i modifică înfățișarea Pastelul tradițional seamănă cu pictura veche care era o reprezentare : pastelul modern seamănă cu pictura de după expresionism care substituie imaginii realului o imagine subiectivă. Din peisaj (stare de suflet) pastelul devine limbaj. Evoluția nu e lipsită de urmări autorilor antologiei li s-a obiectat că pun la un loc pasteluri și poeme lirice din epoca modernă) care nu ar fi pasteluri. Obiecția nu e justă în toate împrejurările, dar ea putea fi evitată prin semnalarea metamorfozei pe care pastelul o cunoaște după 1900.

M-a interesat antologia și sub raportul selecției. Aici, desigur, intră în joc mai ales gustul fiecăruia și a le impune celor doi autori gustul meu ar fi o copilărie. Observațiile rămîn deci secundare. Și spre a începe cu un început : întîiul pastel românesc este socotit **Sburătorul** lui Heliade (printr-una din părțile sale). De ce l-au omis autorii ? Ei dau apoi **Înserarea** lui Cârlova, nu și **Meditație** ori **Miezul nopței** de Grigore Alexandrescu, cel puțin la fel de interesante. Dar iată, de pildă, secțiunea referitoare la pastelul marin. „Ca subiect de pastel, marea dezamăgește", notează prefațatorul. D Anghel era oarecum de altă părere cînd scria cunoscutul vers din **Marină :** „O, mare iubită ! Ce bună amică ești tu cu poeții !" Fiindcă am citat pe Anghel. El este prezent cu **În port,** dar incontestabil mai frumoasă mi se pare **Cum cîntă marea** („În fiecare seară, de-un timp, stau cu mirare / Și-ascult ce straniu cînd tumultoasa mare".) Și oare nu meritau să figureze în antologie **Asfințit marin** și **Noaptea la mare** ale lui Blaga ? (În schimb, **Paradis în destrămare** și **Moartea lui Pan** nu sînt pasteluri, deși autorii le-au preferat). Remarcabile pasteluri marine erau și **Nox** de Ion Vinea („Teme-te, inimă prinsă-n legenda mirajelor / înlănțuitul neant pîndește din plasele algelor") sau **Marina** lui Nicolae Labiș.

Sondajul, foarte sumar, ne dezvăluie nejustificate absențe. Și, tot așa de nejustificate prezențe. Nu toți autorii care au intrat în vederile lui Mircea Tomuș și Petre Stoica sînt poeți adevărați ; ei sporesc fără folos literar dimensiunile cărții (pe care eu aș fi limitat-o la o sută de pagini). Cum ziceam însă astfel de observații sînt totdeauna relative. **Efiglile naturii** rămîne o carte utilă și ambițioasă care are (lucru esențial) o idee limpede.

Nicolae MANOLESCU

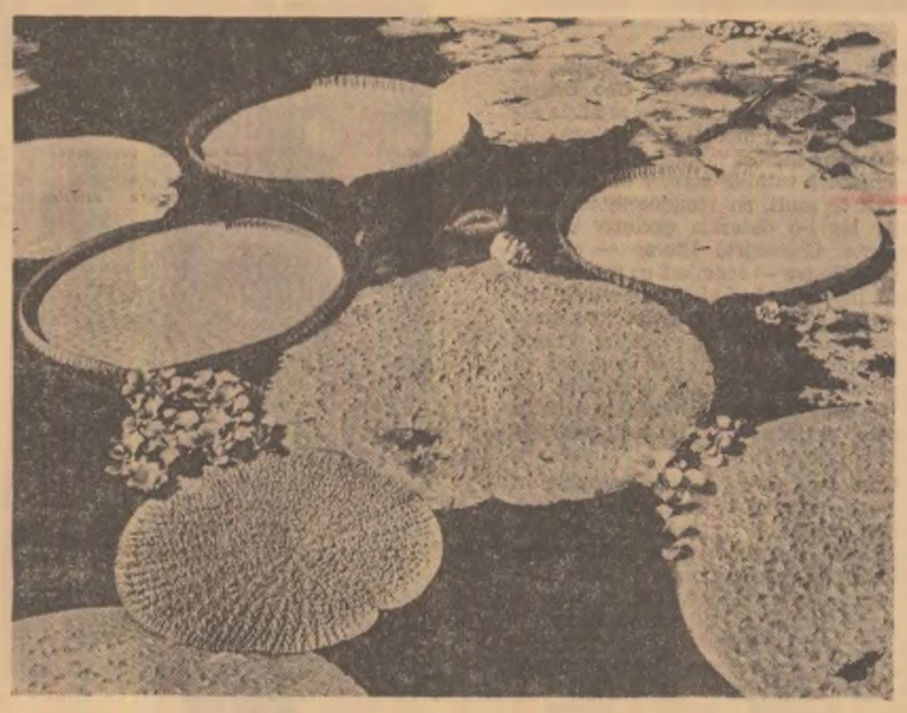

Cartea poeziei tinere

Într-un fel sau altul, orice antologie de versuri este un „scandal" literar. Alcătuitorul unei asemenea culegeri are de înfruntat întrebări numeroase : de ce **el** și nu altcineva operează respectiva selecție ? de ce lipsesc unii poeți și sînt prezenți alții ? ce criterii general acceptabile stau la baza alegerii ? etc, etc.

Prima dintre întrebările la care vom încerca să dăm un răspuns este cea privind **persoana** antologului. Înainte de a rosti o preferință pentru persoana plurală sau pentru persoana individuală a celui, sau celor, ce-și leagă numele de o antologie, trebuie stabilit dacă aceasta este sau nu o **identitate** precisă. Ca atare vom exclude din rîndul antologiilor acele culegeri ocazionale, ilustrative (cum erau broșurile tipărite cu ani în urmă cu prilejul „Săptămînii poeziei"), nesemnate de nimeni — la unele se menționa vag că selecția a fost făcută „în redacția editurii". În anii din urmă la noi au apărut destule asemenea șiraguri lirice anonime și neașteptat de puține antologii semnate.

Două sau mai multe persoane pot colabora la alcătuirea unei antologii dar procedînd astfel ele vor fuziona (conștient sau nu) într-o singură identitate asumată. Pare mai mult decît probabil că nu are loc o însumare de gusturi ci se impune unul dintre ele, lucru cu atît mai lesnicios cu cît numai niște oameni cu afinități în receptarea literaturii se vor asocia într-o muncă de selecție. Dintre cei doi sau mai mulți semnatari ai unei antologii unul va „bifa" propunerile celorlalți. Această reducere la un rol subaltern a colaboratorilor este o cerință de viabilitate și ea pune puternic în lumină caracterul individual al selecției.

Am stabilit, deci, pînă acum că o antologie reală trebuie să fie girată de cineva anume și nu pusă pe seama unui colectiv nedeterminat (sau a unei persoane rămase în umbră) : parcurgînd-o, cititorul îl are mereu în minte pe cel ce a ales textele, el este sau nu este de acord cu aceasta, din pagină în pagină. Am mai avansat ideea că identitatea antologului poate fi plurală, cu condiția **sine que non** că un singur gust să triumfe, asumîndu-și, practic, răspunderea individuală a selecției. Putem spune că în elaborarea unei culegeri semnate de doi sau mai mulți antologi, unul dintre ei este ajutat de ceilalți. Nu întotdeauna ne putem da seama imediat care a fost personalitatea dominantă dintre semnatari, dar o cercetare atentă o poate repera.

Cine poate fi antolog ? E nevoie să scrie el însuși în genul literar din care selectează ? Se îngăduie doar autorilor noștri să aleagă din scrierile altora sau e posibil ca antologul să fie un nume mai puțin cunoscut ? La aceste întrebări nu se poate da răspuns definitiv, valabil în toate cazurile. În principiu **orcine** poate face o antologie viabilă. Fiecare cititor alege ceea ce îi place cu deosebire dintr-un volum de poezii sau altul. De aici însă pînă la realizarea unei culegeri antologice e drum lung. Însușirile necesare unui semnatar de antologie (la modul ideal, căci în realitate nimeni nu le poate avea pe toate !) sînt, după cît se pare, **gustul,** continuitatea în simțire, o anume obiectivitate, puterea de muncă și, nu în ultimul rînd, curajul opiniei. Cineva care nu a scris niciodată vre-o lucrare literară dar posedă asemenea virtuți poate fi autor al unei antologii bune, exprimarea sa artistică fiind chiar selecția operată în creația altora. Prestigiul dinainte cîștigat al cuiva (prin cărți de poezie proprii, prin activitate de critic literar) va spori interesul cititorilor pentru antologia sa. Să nu se înțeleagă însă că un asemenea prestigiu asigură succesul muncii de antolog în orice condiții. Un foarte bun poet poate greși a'egîndu-se instinctiv numai pe sine din cărțile celorlalți, adică limitînd diversitatea de formule și tonuri la ceea ce amintește de creația antologului-poet. La fel nu e o garanție absolută autoritatea unui cronicar literar ; în alcătuirea unei antologii intervin elemente greu de determinat, hotărîtoare pentru echilibrul construcției. Vrem să spunem, în cele din urmă, că un „talent de antolog" e de presupus, că putem cunoaște unele din cerințele ce-i asigură realizarea dar, ca și pentru alte sectoare ale literaturii, nu putem sconta succesul unei antologii sau al alteia bazîndu-ne doar pe numele celui ce a realizat-o. În țările unde apar multe culegeri antologice (tematice sau panoramice) s-a constatat nu o dată acest „talent" special, căruia i se datorează eșecul unor selecții operate de personalități literare de prim rang și, dimpotrivă, succesul unor antologi ce plecaseră la drum cu șanse mai mici, aproape din anonimat.

Cartea poeziei tinere pregătită de noi pentru editura Eminescu este rezultatul unor eforturi de lectură și selecție îndelungate, calme, sub semnul dragostei de poezie și de prețuire sinceră a celor ce o practică. Am ales din foarte multe volume apărute în ultimii cincisprezece ani (oprindu-ne în pragul lui 1971) texte ale unor autori numeroși, din cei pe care îi numim „poeți tineri", între ei diferențele de ani fiind considerabile, uniți de o virstă literară comună. Am preluat de la prozatori aprecierea că limita celor patruzeci de ani marchează începutul maturității, poeții cei mai „bătrîni" din antologia noastră fiind cei aflați în zona acestei vîrste. Aceste limite de ordin biologic corespund destul de fidel celor ale generației literare, dominate de **momentul** 1960, binecunoscut comentatorilor și cititorilor. Poeții afirmați cu cîțiva ani înainte de acel moment literar (marcat de apariția primelor volume din fosta colecție de debuturi — „Luceafărul"), ca și cei înțiți ulterior s-au înscris în linia mare a promoției 1960, îmbogățind-o și nuanțind-o. Importanța generației de poeți adunate în paginile antologiei noastre rămîne să o stabilească Timpul ; tot trecerea anilor va confirma sau infirma, poate, tabloul liric pe care noi îl propunem.

Scopul culegerii noastre este multiplu. Mai întîi am dorit să arătăm prin înșeși proporțiile ei, cît de impunătoare este prezența generației de poeți tineri în peisajul literar actual ; nu numai calitativ poezia tînără românească se impune cu autoritate, ci și cantitativ. Autorii sînt mulți, inspirația lor e generoasă, condițiile de înflorire a poeziei — mai favorabile decît în puține alte perioade ale istoriei literare. Însuși noțiunul de compuneri veleitare este, în felul lui, util afirmării valorilor, el întreținînd un interes de proporții în jurul fenomenului poetic. Cunoaștem autori însignifianți artisticește dar cu dragoste de poezie și buni cititori — o spunem fără maliție. Într-o antologie asemenea autori nu figurează (am parcurs sute de plachete submediocre !) și noi i-am eliminat fără iritare, cu conștiința unor posibile erori.

Tirajele volumelor de poezie nefiind prea consistente, o culegere cum este aceasta va îngădui (sub rezerva consultării ulterioare de către cititori a cărților din care noi am spicuit !) o cunoaștere fie și **à vol d'oiseau** a atîtor talente zadarnic căutate prin librării. Din cei mai buni poeți am ales texte ajungînd pînă la dimensiunile unei mici plachete. Credem că e important ca prezențele din antologie să fie inegal marcate, pentru ca tabloul de valori ce rezultă să fie apropiat de cel avut în vedere de antolog — acesta, e de dorit, în stare să distingă situația reală a poeziei într-o perioadă dată. Gîndindu-ne că de mult lipsește o culegere de acest fel, am căutat să respectăm (în măsura în care nu contraziceau ireductibil **propriul nostru gust, care este criteriul fundamental al selecției**) și imaginile notorietăților fixate de critica literară ca atare. Sînt, adică, în antologie poeți cu care am fost ceva mai generoși în selecție față de cît am fi dorit-o. Totuși aceste, „derogări" pot fi trecute cu vederea într-atît gustul nostru se supraopune imaginilor generale acceptate de critică.

Dată fiind mulțimea volumelor apărute am considerat inutil a mai culege texte din presă.

Numărul poeților cuprinși în antologie pare mare (aproximativ 80 de autori !) dar al celor care au rămas pe dinafară depășește dublul cifrei de mai sus. Îi rugăm pe aceștia din urmă să ne creadă că regretăm absența fiecăruia (ce fel de antologie ar mai fi aceea în care nu ar exista alegerea ?) și că nu ne-ar părea rău să fim contrazișî de Timp în cazul oricăruia dintre ei. Oricum, am preferat să prezentăm cu multe texte pe cei care ne par cei mai buni, decît să dăm nenumărate fișe de figuranți. Poeții aduși de noi în pagini sînt reprezentați cu cel puțin patru poezii, pentru a da posibilitate cititorului să-și facă o cît de sumară idee despre ei, pînă la o eventuală recurgere la volumele din care am selectat.

Sperăm ca în ciuda multelor defecte posibile ale **Cărții** noastre ea să le fie utilă iubitorilor de poezie. Propunem o imagine, între altele posibile, și poate mai apropiate de adevăr, a liricii tinere românești, așa cum ne-a apărut nouă la capătul unui an de lecturi intense, cu bucuria că ne-a fost mai greu să reținem din mulțimea textelor valoroase decît să le căutăm. O imagine, pentru noi, optimistă și plină de semnificații.

Ilie CONSTANTIN

jurnalul unui martor ocular

Despre timp

Ce taină grozavă este timpul ! Îmi amintesc că m-am îndrăgostit de o femeie numai fiindcă îi plăcea să vorbească despre timp, de dragul acestei înalte preocupări Doamne, cîte nu i-am iertat. Ce seducătoare și poetică e teza lui Kant despre timp, pe care, de cîte ori mă înșela, mi-o descria cu atîta farmec, frumoasa infidelă și erudita doamnă

Kant susține că scurgerea, mișcarea timpului, ar fi o iluzie, că totul se petrece instantaneu, și că fuga Mariei în Egipt, și invaziile lui Napoleon, și premiera noului film de la „Republica" — se petrec simultan — că nu există între aceste evenimente nici o distanță de timp, că această distanță pe care o măsurăm chiar în mii de ani nu există, e doar rodul mărginirii noastre. Nu e frumos ? Dar o fi oare adevărat ? Teza genialului Kant e una din cele mai frumoase povești născute de gîndirea omului. Singura obiecție pe care o aduc poveștilor e că nu sînt adevărate. Și atunci ?

Sigur, în materie de timp, eu știu și mai puțin decît Kant. Adică, mai exact, nu știu nimic. Timpul rămîne pentru mine o taină cumplită. Eroziunea materiei demonstrează totuși că timpul obiectiv, material, există. Nu e greu să ne închipuim că nașterea și moartea se pot petrece simultan. Să fie și asta o mărginire a gîndirii noastre ? Pe urmă, te întrebi, evident copilărește, de unde vine acest timp și unde se duce ? Gîndirii îi e greu să accepte și finitul și infinitul, și existența timpului și inexistența timpului. Poate că timpul, ca și spațiul, sînt date implacabile ale existenței. Și noi am dat numele de timp și de spațiu unei realități unice pe care încă n-o stăpînim.

Să nu vă fie teamă de această introducere infantilă. Camus spunea că numai cei care reușesc să-și pună întrebări copilărești au șansa de a fi folozofi. Fără ingenuitate meditația nu este posibilă.

Există un timp interior, un timp psihologic, pe acela îl cunoaștem mai bine, despre acel timp am putea vorbi în cunoștință de cauză. E interesant de văzut cum se naște în noi senzația de timp și cînd dispare senzația de timp.

De obicei, pentru mulți dintre noi timpul e distanța dintre ideea unei plăceri și împlinirea acestei plăceri. Distanța dintre ideea unei plăceri și realitatea unei plăceri e totdeauna, psihologic vorbind, imensă, de aceea avem senzația că timpul ne stă în cale, ne împiedică să ne bucurăm mai repede de ceea ce dorim. Pentru noi timpul e distanța dintre două plăceri, de aceea ni se pare că se scurge atît de greu. Noi vrem să ne refugiem în senzații și orice întîrziere ni se pare o veșnicie. Timpul devine în acest caz un dușman, așa se naște dorința de a-l umple cu altceva, iar uneori, în momentele de furie, chiar de a-l ucide. Timpul, ca senzație, e un dușman, de aceea încercăm adeseori să-l omorîm. Deși asta e totuși mai puțin important. Mai important e să vedem că tot ce nu înțelegem se transformă în timp, ne dă senzația de timp. Deci timpul ar fi produsul ignoranței noastre. Tot ce nu înțelegem se transformă în timp.

Una din dificultățile existenței noastre, sau poate numai a mea, e incapacitatea de a trăi în prezent, sumbra capacitate de a trăi ori în trecut, ori în viitor. Oriunde numai în prezent, nu. Teama noastră de prezent are motive adînci. Ne e teamă de prezent așa cum ne e teamă de singurătate și de moarte. De prezent, eu mă tem, fiindcă prezentul mă silește să-l trăiesc într-o stare de luciditate. Prezentul nu poate fi trișat. Și atunci prefer ori să deapăn amintiri, ori să fac planuri frumoase de viitor. Prezentul, trăit într-o stare de totală incandescență, nu mai ne dă senzația de timp, la flacăra pasiunii și-a inteligenței, timpul dispare. Unde există o viață intensă, nu mai există timp. Timpul se naște odată cu inerția. Nu degeaba în clipele noastre de fericire spunem că „nici nu știm cînd a trecut timpul" sau chiar uităm de existența timpului. Nu degeaba se spune că îndrăgostiții pierd noțiunea timpului.

Este evident cred pentru oricine că fericirea, iubirea, inteligența distrug senzația de timp. Timpul există numai pentru cei incapabili de iubire. Trăind cu intensitate în prezent, memoria nu mai înregistrează nimic, nu mai simțim nevoia să ne refugiem în trecut sau în viitor, în amintiri sau în speranțe. Se transformă în amintire numai realitatea pe care n-am înțeles-o. Trecutul și viitorul au valoarea unor stupefiante, sînt forme de evadare. Adevărul nu există decît în prezent, și orice refugiu în trecut sau în viitor ne împiedică să descifrăm sensurile adînci ale existenței. Timpul distruge sensibilitatea, creează un zid între noi și ceilalți oameni, noi nu mai înțelegem realitatea și atunci adunăm la nesfîrșit probleme, dorințe, crize. Incapacitatea de a trăi prezentul se soldează cu o mare acumulare de probleme a căror rezolvare o lăsăm, filozofic, pe seama timpului. Se spune că timpul vindecă orice rană. Sigur, intervine uitarea, intervine oboseala, dar timpul nu ne ajută să înțelegem nimic. Nu ne ajută fiindcă însăși senzația de timp se naște din hotărîrea noastră de a fugi din fața prezentului, adică din fața realității. Așa se face că noi amînăm la nesfîrșit rezolvarea contradicțiilor noastre interioare și avem grijă să numim această trîndăvie — aspirație. A aspira spre o viață mai inteligentă înseamnă că de fapt dorim să zăcem mai departe în ignoranță. Nimeni nu ne împiedică să înțelegem imediat, în prezent, — or, tocmai acest refuz al înțelegerii imediate ne silește să mărturisim că „avem nevoie de timp".

Timpul este un impas ca ori care altul, o boală psihică de care ne putem vindeca. Timpul e o povară de care omul inteligent se poate însă elibera. Din punctul meu de vedere, timpul e o boală de care am încercat cu puținele mele puteri, să scap. Trecutul și viitorul ne pot invada cu sălbăticie și pot distruge tot ce este viu în noi, de aceea oamenii care au numai amintiri și speranțe sînt de fapt oameni morți.

Acceptarea prezentului înseamnă acceptarea existenței, a morții, a fericirii și-a iubirii.

Teodor MAZILU

socialul și critica literară contemporană

Critica și istoria literară sînt, cum se știe, activități greu separabile. Fiecare dintre ele își are domeniul aparte, dar niciuna nu se poate lipsi de serviciile celeilalte. Istoricul literar bun e, vrînd nevrînd, și critic, altfel n-ar izbuti să distingă valorile, adică să stabilească ce opere sînt chemate a-l interesa. Mai mult, n-ar avea cum să le lege între ele, dacă n-ar recurge măcar la un minimal act de interpretare. În egală măsură, criticului îi e cu neputință să dea o întemeiere solidă judecăților sale fără perspectiva istoriei literaturii. Acestea sînt lucruri arhicunoscute și n-are rost să mai stărui asupra lor. Le-am amintit doar, fiindcă situația criticii noastre astăzi o ilustrează și contribuțiile ei la consolidarea judecăților de valoare și la aprofundarea interpretării operelor pe tărîmul istoriei literare.

Marxismul ne-a dat — iarăși nu e cazul să insist — conștiința importanței factorului ideologico-social în explicarea fenomenelor artistice. Dar acestei optici inedite, adoptate de aproape toată critica literară modernă, i s-a imprimat la noi, ca și în alte părți, pînă acum cîțiva ani, o direcție exclusivistă, simplificatoare și rigidă cu efecte lamentabile. Criteriul estetic a ajuns să fie practic complet eludat ; natura specifică a artei, ignorată. Cauzele unei asemenea grosolane deformări a marxismului au fost mai cu seamă politice și au avut la rădăcină rațiuni pragmatice, nu erori teoretice. Totuși, anumite confuzii s-au născut fatal și s-au cerut neapărat risipite.

Dacă produsele imaginației creatoare nu pot fi înțelese, caracterizate și explicate realmente fără a le privi și din unghiul sociologic, ca și din cel psihologic, etnologic sau existențial, momentul valorificării lor estetice rămîne capital, atunci cînd ele ne interesează ca opere de artă. Orice considerații trebuie să implice în cazul de față un astfel de examen prealabil și se justifică numai cîtă vreme vin să-l adîncească și să-i îmbogățească rezultatele. Critica noastră a contribuit simțitor în anii din urmă ca deformările aduse concepției marxiste despre raporturile artei cu realitățile vieții să fie corectate. Intervențiilor teoretice ale lui Liviu Rusu, Al. Dima, Adrian Marino, N. Tertulian, Edgar Papu, Silvian Iosifescu, Matei Călinescu sau N. Balotă, care au venit să se interogheze cu stringență și în spiritul curentelor noi din gîndirea estetică asupra temeiurilor și țelurilor actului de exegeză literară, le datorăm în prezent nu puține clarificări prețioase. Dar, îndeosebi practic, numeroase monografii și studii consacrate autorilor români mai vechi și mai noi au dat exemple cum se luminează și se articulează organic sensurile unei activități creatoare, atunci cînd aceasta e privită ca o formă specifică a conștiinței sociale. Au beneficiat de asemenea interpretări nuanțate, în măsură să releve structura profundă a operei lor Gr. Alexandrescu, N. Filimon, Negruzzi, Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici, Ghica, Macedonski, Maiorescu, Duiliu Zamfirescu, Hogaș, G. Ibrăileanu, Lovinescu, Bacovia, Arghezi, Sadoveanu, Blaga, Rebreanu, Camil Petrescu ș.a.

Optica simplificatoare n-a dispărut totuși cu desăvîrșire și se manifestă încă adeseori printr-o tendință aparent opusă sociologismului vulgar. Adevărata fizionomie ideologică a scriitorului de valoare e sau lăsată în umbră sau adaptată abuziv momentului actual ca nu cumva prețuirea lui să sufere. Astfel de reprezentări schematizează brutal dialectica foarte complexă prin care o anumită mentalitate socială se concretizează în creația artistică. Nu refuzînd să știm ce gîndea cu adevărat Lucian Blaga, de pildă, îi vom înțelege mai bine opera. Necesar e, dimpotrivă, să surprindem sublimările pe care le-au cunoscut repulsiile și anxietățile scriitorului, ce compensații și-a găsit experiența lui socială și individuală în planul creației imaginare. Nu „dregîndu-le" profilul ideologic și moral ni-i vom explica realmente pe Ion Barbu, pe Vasile Voiculescu ori pe Mateiu Caragiale.

Misiunea principală a criticii e însă a lua mai cu seamă pulsul literaturii contemporane. În cîmpul acesteia din urmă își exercită ea cu precădere activitatea, comentînd cărțile care apar și emițînd primele judecăți asupra lor. Pînă să intervină studiile de sinteză, reputațiile scriitoricești le creiază critica foiletonistică, fie și cu riscul clătinării lor ulterioare.

Volume de exegeză, închinate lui Arghezi și Blaga au început să apară abia către sfîrșitul epocii interbelice ; pentru Ibrăileanu, Sadoveanu, Lovinescu, Rebreanu, H. P. Bengescu, Camil Petrescu a trebuit să așteptăm vremea noastră. V. Voiculescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Ion Vinea, Al. Philippide, Z. Stancu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Mihai Beniuc, Marin Preda și atîția alții n-au devenit nici pînă acum încă obiectul unor lucrări monografice, dar însemnătatea tuturor acestor scriitori s-a impus de mult, iar recunoașterea meritelor lor i-o datorăm exclusiv criticii curente. Cronicarul literar — spunea Sainte-Beuve — seamănă cu medicul de casă, obișnuit să-și viziteze periodic pacienții și să le mențină astfel buna stare fizică. Cam la fel procedează și criticul foiletonist conștiincios ; el veghează ca talentele să-și păstreze sănătatea, să evite contractarea de maladii cronice care ar necesita, apoi, un tratament dificil și primejdios.

Cum stau astăzi la noi lucrurile în această privință ? Producția literară contemporană e urmărită pe tot întinsul ei în majoritatea publicațiilor noastre de critici tineri : Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, G. Dimisianu, S. Damian, Mircea Martin, Fl. Manolescu, Mihai Ungheanu, Mircea Iorgulescu ș.a. Din generația mai vîrstnică, doar Al. Piru, I. Negoițescu, Cornel Regman și cu mine ne încăpățînăm să nu părăsim o astfel de ocupație ingrată. Orice apare nou nu scapă de sub observația critică ; sînt trecute în revistă aproape toate volumele care văd lumina tiparului și grija aceasta ține seama pînă și de debuturile notabile. Se întîmplă foarte rareori ca scrieri valoroase să rămînă, măcar pentru o vreme, nesemnalate. Dacă aș vrea să caut un exemplu flagrant mi-ar fi extrem de greu. Experimentele literare, chiar și cele mai puțin concludente, nu întîmpină mari rezistențe. Spiritul criticii noastre e la ora de față foarte comprehensiv ; literatura de o factură pronunțat modernă ca și cea care se mișcă în făgașe tradiționale e tratată fără iritări partizane ; un calm propice diferențierii talentelor și-a arătat roadele ; varietatea peisajului literar a crescut considerabil și critica a jucat un rol important în acest proces. Nu exagerez spunînd că există azi la noi o conștiință reală, nededublată, a valorilor cu care se poate mîndri efectiv scrisul românesc. Dar o vom ajuta să sporească întrebîndu-ne cît reușește ea să fie de lucidă și cît ecou public are.

Ceea ce lasă mai ales de dorit în exercițiul criticii literare cotidiene e o anumită pierdere a simțului proporțiilor ; ordinea de mărime a valorilor, selectate mulțumitor, nu apare și schițată cu destulă siguranță ; superlativele curg, exagerările abundă. Această atitudine binevoitoare își caută scuze în ideea că literatura contemporană are totdeauna nevoie să fie încurajată. E adevărat, dar depinde cum. Să nu uităm butada lui Rivarol : „O carte care trebuie susținută e o carte care cade". Una înseamnă recunoașterea talentului și a realizărilor obținute de el chiar cu entuziasm și altceva înfrînarea actului critic pe motivul că ar împiedica stabilirea reputațiilor literare. Dacă lucrurile bune nu sînt azi la noi trecute cu vederea, atenția asupra lor e tulburată, de zgomotul prea mare întreținut exclusiv în jurul cîtorva autori. Ei sînt, poate, într-adevăr cei mai înzestrați, dar dau, nu o dată și destule lucruri slabe. Reținerea de a arăta scăderile multor scrieri cu o paternitate respectabilă încețoșează imaginea reală a literaturii noastre contemporane și împiedică a i se distinge reliefurile exacte.

Avem în prezent o familie întreagă de poeți care descind din Blaga. Cîtă originalitate există în creația lor și cît epigonism — nu prea cutezăm să o spunem. La fel se întîmplă și cu alte filiații literare care sar în ochi. Se mai petrece încă ceva. După exemplul „noii critici", comentatorii producției literare contemporane s-au deprins să lucreze cu fragmente din care reconstruiesc „opera" globală a autorului luat în discuție. Fărîmarea și recompunerea aceasta e îndreptățită în cazul marilor scriitori recunoscuți. „Operele" lor propriu-zise există, constituie realizări incontestabile. Că „Idiotul", „Crimă și pedeapsă", „Frații Karamazov" sau „Demonii" sînt fiecare, considerate independent, romane extraordinare, creații artistice geniale, nimeni nu se îndoiește. Că „Cina", „Rada", „Duhovnicească" sau „Har" se numără printre cele mai frumoase poezii românești, iarăși o știm de mult. Dar în cazul multora din autorii noștri contemporani, critica omite a discuta care sînt scrierile lor integral izbutite, antologice. Avem surpriza să descoperim introduse frecvent în construcții speculative pretențioase privind „sinele", dimensiunea metafizică a existenței, ș.a.m.d. versuri, scene, personaje, episoade scoase din poezii și romane nu totdeauna prea consistente sau cu stîngăcii evidente. Ni se vorbește în sensul modern de „opera" scriitorului, dar pînă la ea ne lipsește conștiința „operelor" lui memorabile.

Remarcam că astăzi cronicarii noștri literari rivalizează în a se dovedi cît mai receptivi. Aceasta nu e rău, în general, cum spuneam. Să nu uităm însă că o „receptivitate" excesivă echivalează cu informitatea. În locul reacțiilor egale la toate tendințele literare e mai stimulantă afirmarea de preferințe atunci cînd ele se feresc să fie intolerante. Accentul pus în ultima vreme de unele intervenții pe social, pe realitățile imediate, pe autenticitate, sînt semne îmbucurătoare că exercițiul critic nu înțelege să renunțe și la o necesară acțiune orientativă. Orice moment cultural major ne apare puternic structurat și fără o articulare strînsă a opiniilor, fără curajul de a milita pentru o literatură corespunzătoare cerințelor vremii și societății noastre nu e posibilă atingerea acestei ținte către care aspirăm.

Clarificările teoretice cîștigate de critica noastră mai au un adversar serios în spiritul diletant. El respinge efortul pe care îl reclamă investigația condusă cu rigoare și preciziune științifică. Auzim adeseori repetîndu-se o afirmație chemată să liniștească amatorismul și să-l lase în planul lesnicios al empiriei. Metoda — se spune — ține pînă la urmă de talentul criticului. Intuiția, gustul, puterea de creație, arta exprimării sînt în ultimă instanță hotărîtoare. Astfel de propoziții, oricît adevăr ar conține, tind să mascheze astăzi foarte frecvent o secretă prezumție. Cei care le repetă dau să se înțeleagă că ei au talent, intuiție, gust, știu să scrie, pe cînd alții, dacă umblă după limpeziri metodologice, sînt lipsiți de o autentică vocație și vor să o suplinească prin teorii. E just că aplecarea spre speculația abstractă acoperă adesea lipsa de percepție critică, ascuțită și sigură. Dar nici alergia în fața distincțiilor teoretice nu constituie o dovadă de talent. Pe urmă, chiar atunci cînd el există, unde stă scris că strădania spiritului de a-și explica rațional „misterul" creației literare poate să-i strice criticului ?

Efectele complacerii în pura empirie sînt foarte frecvent paradoxale. Avem azi mulți critici care se războiesc necontenit cu „conținutismul", dar, în practică, îl cultivă intens. Iluzia lor e că schimbînd sfera ideilor au modificat automat și caracterul analizei literare. Dacă arată că autorul se mișcă în zonele psihologiei abisale, își închipuie că au demonstrat, sigur, superioritatea lui ; dacă utilizează ca atribute cuvintele „metafizic" sau „ontic" au impresia că specificul poeziei a fost repus instantaneu în toate drepturile sale. A fugi de „conținutistică" — arăta G. Călinescu — e imposibil, fiindcă altfel nici nu putem să demonstrăm existența operei chiar sub raportul valorii ei artistice. Discutarea a ce reușește să spună literatura noastră contemporană din punct de vedere social, filozofic, psihologic sau moral, interesează în cel mai înalt grad. Dar ca să-și afirme caracterul marxist militant, critica noastră e chemată să conducă această interogație a operelor către o confruntare fără prejudecăți cu concepțiile comuniste de viață.

Așa va ajuta practic ca literatura actuală să lucreze mai bine, prin mijloacele care îi sînt proprii, la edificarea conștiinței socialiste și va face să sporească sensibil interesul publicului pentru operele scriitorilor contemporani.

RECEPTIVITATE ȘI SPIRIT CRITIC
— un eseu de
OV. S. CROHMĂLNICEANU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion